

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานความคิดนำไปสู่กรอบในการทำวิจัย และเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาวิเคราะห์ อภิปรายผลการวิจัย จึงขอเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. ผู้นำและการบริหารการศึกษา
2. ความหมาย แนวคิด หลักการ และระดับของการประกันคุณภาพการศึกษา
3. หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา
4. ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.)
  5. การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน
  6. การประกันคุณภาพภายใน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
    - 6.1 การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
    - 6.2 การพัฒนามาตรฐานการศึกษา
    - 6.3 การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
    - 6.4 การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
    - 6.5 การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
    - 6.6 การประเมินคุณภาพการศึกษา
    - 6.7 การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
    - 6.8 การผลดูระบบการประกันคุณภาพ
  7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
    - 7.1 งานวิจัยในประเทศ
    - 7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ผู้นำและการบริหารการศึกษา

1. ความหมายของผู้นำและภาวะผู้นำ

ผู้นำและภาวะผู้นำ นับเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งที่มีผลกระทบต่อการทำงานของผู้ได้บังคับบัญชาในองค์กร ที่จะทำให้บางคนชนะใจลูกน้อง จนทำให้เกิดความทุ่มเททำงานอย่างเต็มที่ ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้ลูกน้องเกลียดจนกระทั่งขับไล่ไล่ส่ง มีผู้ให้ความหมายของผู้นำและภาวะผู้นำแตกต่างกันดังนี้

ความหมายของผู้นำ (Leadership) มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “ผู้นำ” ไว้ในลักษณะต่าง ๆ กันดังนี้

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2540 : 95) ให้ความหมายว่า ผู้นำคือผู้มีอิทธิพลในทางที่ถูกต้องต่อการกระทำของผู้อื่นมากกว่าคนอื่น ๆ ในองค์กรหรือกลุ่มที่เขาปฏิบัติงานอยู่เป็น ผู้ซึ่งใช้อิทธิพลในการกำหนดเป้าหมายหรือการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย โดยได้รับการเลือกตั้งจากกลุ่มเพื่อให้เป็นผู้นำหรือหัวหน้า

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2541 : 197) ให้ความหมายว่าผู้นำ คือ บุคคลที่มีอิทธิพล ต่อกลุ่ม สามารถนำกลุ่มปฏิบัติงานต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร

ถวิล มาตรเลี่ยม (2542 : 7) กล่าวว่า ผู้นำหมายถึง บุคคลสำคัญในการดำเนินงานขององค์กรต่าง ๆ ทั้งองค์กรรูปนัย (Formal Organization) และองค์กรอรูปนัย (Informal Organization) เป็นผู้มีอิทธิพลที่จะนำและร่วมปฏิบัติงานกับผู้ได้บังคับบัญชาหรือผู้อื่นให้บรรลุจุดประสงค์ขององค์กรหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ผู้นำ (Leader) จะต้องนำ (Lead) ผู้ตาม (Follower) ปฏิบัติงานให้บรรลุจุดประสงค์ขององค์กรที่กำหนดไว้

จากความหมายของผู้นำข้างต้นสรุปได้ว่า ผู้นำ คือ ผู้ที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มและมีความสามารถทำให้บุคคลในองค์กรปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการของผู้นำด้วย ความเต็มใจ และบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

นอกจากนี้ผู้บริหารที่ดีจะต้องเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำเพื่อประสานงานให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้หลายประการ ดังนี้

เทพพนม เมืองแมน และสวิง สุวรรณ (2540 : 184) ให้ความหมายไว้ว่า ภาวะผู้นำหมายถึง กระบวนการของการมีอิทธิพลต่อกิจกรรมของบุคคลหรือของกลุ่มเพื่อบรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่กำหนดขึ้นไว้ในสถานการณ์หนึ่ง ๆ

สุเมธ แสงนิมนวล (2540 : 48) ให้ความหมายไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึงผู้สร้างอิทธิพล จูงใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้เกิดความพยายามร่วมกันในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2540 : 410) ได้ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำ หมายถึงการใช้อิทธิพลหรืออำนาจหน้าที่ และความสามารถในการชักชวนหรือชี้นำคนอื่นให้ปฏิบัติตามในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยใช้กระบวนการติดต่อซึ่งกันและกันเพื่อบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ชาญชัย อาจินสมาจาร (2542 : 1) ให้ความหมายไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง การสร้างโอกาสให้พนักงานหรือบุคคลอื่น ได้ทำประโยชน์อย่างสำคัญเป็นรายบุคคลหรือเป็นทีมต่อภารกิจขององค์กร

จากความหมายภาวะผู้นำข้างต้นสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำ คือ ผู้ที่สามารถจูงใจ โน้มน้าว กระตุ้น ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความศรัทธาและพลังร่วมกันทำงานด้วยความเต็มใจและภาคภูมิใจ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นผู้นำซึ่งกล่าวโดยสรุป สถานการณ์อะไรที่จะนำคนอื่นได้

2. ผู้นำกับการบริหาร

ผู้นำกับผู้บริหารดูเหมือนจะเป็นตัวเดียวกัน แต่มีนักการศึกษา ได้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กัน ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2540 : 72) ผู้นำเป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร คือกิจกรรมของมนุษย์ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบอย่างน้อย 4 ประการ คือ

1. ภารกิจที่ต้องปฏิบัติ
2. องค์กรรูปนัย (Formal Organization)
3. กลุ่มที่จะต้องทำงาน
4. ผู้นำ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2540 : 48) ได้ให้แนวคิดว่ากระบวนการเป็นผู้นำนั้นประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน คือการนำ (Leading) และการบริหาร (Administering) สำหรับการนำมีความรับผิดชอบอยู่ 2 ประการ คือ การสนองความต้องการของบุคคลและการเปลี่ยนแปลงหรือนวัตกรรม (Innovation) ภารกิจด้านการบริหารมีความรับผิดชอบ 2 ประการ คือ การจัดบรรยากาศการเรียนการสอน และการรักษาหรือป้องกันให้หน่วยงานดำรงอยู่ต่อไปได้ จำเป็นต้องประสานงาน ขจัดปัญหาข้อโต้แย้ง และต้องประเมินผลงาน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2540 : 13 – 14 ; อ้างถึงใน Benni. 1987 : 7) ได้ชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างผู้นำกับผู้บริหารดังนี้

1. ผู้บริหารชอบบริหาร ผู้นำชอบการเปลี่ยนแปลง
2. ผู้บริหารชอบลอกแบบ (Copy) ผู้นำมีความคิดริเริ่ม
3. ผู้บริหารรักษาสภาพเดิม ผู้นำชอบพัฒนา
4. ผู้บริหารเน้นที่ระบบและโครงสร้าง ผู้นำเน้นที่บุคคล
5. ผู้บริหารชอบใช้การควบคุม ผู้นำคล้อยให้เกิดความเชื่อถือ
6. ผู้บริหารมักมองในระยะใกล้ ผู้นำมองกว้างและไกล
7. ผู้บริหารมักถามอย่างไร (How) และเมื่อไร (When) ผู้นำมักถามอะไร

(What) และทำไม (Why)

8. ผู้บริหารชอบเอาอย่าง ผู้นำคิดสร้างสรรค์
9. ผู้บริหารยอมรับสภาพเดิม ผู้นำท้าทายสภาพเดิม
10. ผู้บริหารทำสิ่งต่าง ๆ ให้ถูกต้อง (Does Thing Right) ผู้นำทำในสิ่งที่

ถูกต้อง (Does the Right Thing)

จากการศึกษาแนวคิดต่าง ๆ ทำให้เห็นว่าผู้นำกับผู้บริหารย่อมเป็นคน ๆ เดียวกัน เพียงแค่แสดงบทบาทในแต่ละสถานการณ์ไม่เหมือนกัน ผู้บริหารที่ขาดความเป็นผู้นำจะปฏิบัติภารกิจให้ลุล่วงได้โดยยาก ผู้นำที่ไม่ได้เป็นผู้บริหารก็อาจปฏิบัติภารกิจให้ลุล่วงได้ลำบาก ผู้บริหารที่มีความเป็นผู้นำสูงย่อมสามารถทำในสิ่งที่ตนรับผิดชอบสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี สามารถทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายช่วยให้หน่วยงานคงอยู่ต่อไปได้และช่วยให้สมาชิกได้สนองความต้องการในสิ่งที่ปรารถนา

3. บทบาทและหน้าที่ของผู้นำทางการศึกษา

ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญต่อการบริหาร โรงเรียนมาก เพราะโรงเรียนเป็นระบบย่อยของระบบการศึกษาและ ระบบสังคม การจัดการการศึกษาในโรงเรียน จึงต้องให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผู้บริหารยังต้องเป็นผู้นำทางการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพด้วย ซึ่งมีผู้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของ ผู้นำทางการศึกษาไว้ ดังนี้

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2540 : 73-74) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้นำทางการศึกษา ที่จะต้องเป็นผู้นำซึ่งกำหนดไว้ 17 บทบาท คือ

1. บทบาทเป็นผู้กำหนดทิศทาง (Direction Sitting) หมายถึง การเป็นผู้กำหนดนโยบายแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษา เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา
2. บทบาทเป็นผู้กระตุ้นความเป็นผู้นำ (Leader Catalyst) หมายถึง การเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา เป็นผู้ที่มีอิทธิพลจูงใจผู้อื่นให้คล้อยตามได้

3. บทบาทเป็นนักวางแผน (Planner) เป็นผู้วางแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาว ร่วมกับคณะกรรมการของสถานศึกษา
4. บทบาทเป็นผู้ตัดสินใจ (Decision Maker) เป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับงานของสถานศึกษา
5. บทบาทเป็นนักจัดการ องค์การ (Organizer) เป็นผู้กำหนดโครงสร้างการบริหารงานสถานศึกษา
6. บทบาทเป็นผู้จัดการเปลี่ยนแปลง (Change Manager) เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง การจูงใจในการเปลี่ยนแปลง
7. บทบาทเป็นผู้ประสานงาน (Coordinator) เป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในสถานศึกษา
8. บทบาทเป็นผู้สื่อสาร (Communicator) เป็นผู้ที่บุคลากรในสถานศึกษา ติดต่อและประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานต่างๆทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา
9. บทบาทเป็นผู้แก้ความขัดแย้ง (Conflict Manager) เป็นผู้คอยแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลและกลุ่มในสถานศึกษา
10. บทบาทเป็นผู้แก้ปัญหา (Problem Manager) เป็นผู้นำในการแก้ปัญหาต่างๆของสถานศึกษา
11. บทบาทเป็นผู้จัดระบบงาน (System Manager) เป็นผู้นำในการจัดระบบงานและการพัฒนาสถานศึกษา
12. บทบาทเป็นผู้บริหารการเรียนการสอน (Instructional Manager) เป็นผู้นำด้านวิชาการ การจัดการเรียนการสอนและการบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา
13. บทบาทเป็นผู้บริหารงานบุคคล (Personnel Manager) เป็นผู้สรรหา คัดเลือก และรักษาพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา
14. บทบาทเป็นผู้บริหารทรัพยากร (Resource Manager) เป็นผู้นำทรัพยากรทั้งทรัพย์สินสิ่งของและบุคคลมาใช้ให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพสูงสุด
15. บทบาทเป็นผู้ประเมินผล (Appraiser) เป็นผู้ประเมินผลการทำงานและโครงการต่าง ๆ ของสถานศึกษา
16. บทบาทเป็นประธานในพิธี (Ceremonial Head) เป็นผู้นำทางด้านการจัดงานพิธีการต่าง ๆ ของหน่วยงานทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา
17. บทบาทเป็นผู้สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน (Public Relater) เป็นผู้นำในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เป็นผู้นำในการสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก การประชาสัมพันธ์การติดต่อประสานงานรวมทั้งการให้บริการทางวิชาการแก่หน่วยงานนั้น ๆ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2540 : 33-34) ได้ชี้ให้เห็นว่า บทบาทหน้าที่ของผู้นำการศึกษามี 3 ประการ คือ

1. พฤติกรรมของผู้บริหาร ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องแสดงความเป็นผู้นำ โดยการมีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับเกียรติและศักดิ์ศรีของตำแหน่ง จะต้องประสานกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มที่จำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบรรลุเป้าหมายพฤติกรรมของผู้บริหารมีอิทธิพลต่อ โครงสร้าง กระบวนการ และ วิธีทำงานนอกจากนั้นยังมีอิทธิพลต่อขวัญกำลังใจของครู อาจารย์ พฤติกรรมของนักเรียน เนื้อหาสาระของหลักสูตร เป็นต้น

2. หัวหน้าสถานศึกษาจะต้องแสดงพฤติกรรมของผู้บริหารใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก คือ พฤติกรรมมุ่งงาน นั่นคือ มุ่งในการปฏิบัติภารกิจ ของกลุ่มให้สำเร็จ ประเด็นที่สอง คือ พฤติกรรมมุ่งคน นั่นคือสนใจในบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ให้ความสนใจในเรื่องเกี่ยวกับความมั่นคง ปลอดภัย การยอมรับนับถือ ศักดิ์ศรีและคุณค่าในการเป็นคน

3. พัฒนาคนอื่น เป้าหมายที่เด่นชัดอย่างหนึ่งของสถานศึกษาก็คือ การพัฒนาคน คนที่ควรจะต้องพัฒนานั้นจะต้องมุ่งทั้งผู้เรียน และผู้สอน จะต้องพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารใหม่ ให้เกิดขึ้น หากบุคคลในสถานศึกษาได้รับการพัฒนาทั้งความสามารถและจิตใจ จนถึงระดับที่พึงปรารถนาแล้ว ก็ย่อมเชื่อได้ว่าสถานศึกษาย่อมสามารถบรรลุเป้าหมายได้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2540 : 35) ได้ชี้ให้เห็นหน้าที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีหน้าที่หลัก ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะมองเห็นการณ์ไกลและมีอิทธิพลในการพัฒนาเป้าหมายและนโยบายของสถานศึกษา
2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะกระตุ้นและชี้นำในการพัฒนาเป้าหมายต่าง ๆ เพื่อช่วยให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา
3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะกำหนดวิธีการและประสานงานในการนำโครงการ ต่าง ๆ ไปปฏิบัติ
4. ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะจัดหาและจัดสรรทรัพยากรต่างๆที่จำเป็น เพื่อสนับสนุน โครงการและโปรแกรมของสถานศึกษา
5. ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะเป็นตัวแทนของสถานศึกษาในกิจกรรมต่าง ๆ
6. ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะประเมินผล ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานของสถานศึกษา

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าผู้บริหาร โรงเรียนมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารโรงเรียนมาก เพราะ โรงเรียนเป็นระบบย่อยของระบบการศึกษาและ ระบบสังคม การจัดการ

การศึกษาในโรงเรียน จึงต้องให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผู้บริหารยังต้องเป็นผู้นำทางการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพด้วย

ความหมาย แนวคิด หลักการ และกรอบของการประกันคุณภาพการศึกษา

1. ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

ได้มีผู้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพไว้ดังนี้

วิริยะ บุญยะนิวาสน์ (2540 : 1) การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึงระบบที่สร้างความมั่นใจ พึงพอใจ ประทับใจ ต่อสังคม ผู้ปกครอง ลูกค้ำ ว่าโรงเรียนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ผู้จบการศึกษามีคุณภาพตามที่กำหนดไว้

กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา (2541 : 16) “การประกันคุณภาพ หมายถึงระบบการประกันคุณภาพที่เกิดขึ้นในงานประถมศึกษา เพื่อให้มั่นใจได้ว่าการจัดการศึกษาจะบรรลุจุดหมายสำคัญ เด็กได้รับการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา อย่างน้อยในระดับพื้นฐานที่เด็กไทยทุกคนพึงได้รับ และมีโอกาสพัฒนาไปจนเต็มศักยภาพของแต่ละคน”

การประกันคุณภาพ หมายถึง แผนงานและแผนปฏิบัติการทั้งหลายที่เป็นระบบ เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าการให้การศึกษาจะสนองตอบต่อคุณภาพที่กำหนด ความคิดก่อนที่จะนำมาสู่ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ได้มีการพัฒนาหลักการและแนวคิดต่าง ๆ กัน

1. มาตรฐานการศึกษา (Standards) กำหนดคุณลักษณะ ตัวบ่งชี้และเกณฑ์การชี้วัดที่ชัดเจนของผลผลิต กระบวนการและปัจจัยการจัดการศึกษา
2. การควบคุมคุณภาพ (Quality control) เพื่อมั่นใจว่าวัตถุดิบ เครื่องจักร กระบวนการผลิตและผลิตภัณฑ์เป็นไปตามข้อกำหนดของมาตรฐาน ซึ่งริเริ่มในวงการมาตรฐานอุตสาหกรรมระหว่างชาติ (International Organization for Standards) เช่น ISO 9000
3. สถานศึกษามีผลผลิตตรงกับความต้องการของชุมชน และสามารถตรวจสอบได้ (Accountability)
4. สถานศึกษาผ่านการรับรองมาตรฐานการจัดการศึกษา (Accreditation)

กรมสามัญศึกษา (2542 ข : 14) ได้ให้หมายความการประกันคุณภาพศึกษาว่าการประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนาการศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจ และเป็นหลักประกันต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมว่าสถานศึกษาจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพผู้เรียนที่จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

อำรุง จันทวานิช (2542 : 7) ได้กล่าวถึงการประกันคุณภาพการศึกษา ไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นวิธีการหรือกลยุทธ์ที่กำหนดแนวปฏิบัติหรือแนวทางในการดำเนินงานในการจัดการศึกษาที่เป็นหลักประกันว่านักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

อุทุมพร จามรมาน (2543 : 2) กล่าวว่า “การประกันคุณภาพ” หมายถึง การระบุความชัดเจนในวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย ตลอดจนวิธีปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 7) ได้ให้ความหมายการประกันคุณภาพ หมายถึง การบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

รุ่ง แก้วแดง (2544 : 108) ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ “การประกันคุณภาพภายใน” หมายความว่า “การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายในโดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเอง หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น”

จากความหมายการประกันคุณภาพการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่าการประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึงกระบวนการพัฒนาการศึกษาซึ่งครอบคลุมการดำเนินงานต่าง ๆ ในกระบวนการจัดการศึกษา ตั้งแต่การวางแผนไว้ตั้งแต่ต้นเพื่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันต่อผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมว่า สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนที่จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

2. แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจในคุณภาพการศึกษาสถานศึกษาจะต้องแสดงภาระหน้าที่ความรับผิดชอบต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน นั่นคือ ผลผลิตต้องตอบสนองต่อลูกค้าและเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด ในด้านผู้ปกครองต้องเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองชุมชน ได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบ ร่วมตัดสินใจในรูปของคณะกรรมการสถานศึกษา สถานศึกษาจะต้องแสดงภาระหน้าที่ที่มีความรับผิดชอบต่อมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งรวมทั้งมาตรฐาน ด้านผลผลิต ด้านปัจจัย และด้านกระบวนการ ในด้านผลผลิตสถานศึกษาจะต้องกำหนดมาตรฐานโดยคณะกรรมการสถานศึกษา เมื่อได้มีการจัดการศึกษาจนผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่ตั้งไว้ ก็จะมีการกำหนดมาตรฐานให้สูงขึ้น และดำเนินการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง มาตรฐานด้านผลผลิตจะถูกยกระดับให้สูงขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงมาตรฐานระดับเขตพื้นที่การศึกษา และมาตรฐานชาติ นอกจากนี้สถานศึกษาจะต้องแสดง

ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบต่อผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษา กล่าวคือ มีการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและนำไปปฏิบัติจนเกิดเป็นรูปธรรม (สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชย์, 2542 : 153)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 7) ได้เสนอแนะแนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาว่าการพัฒนาคุณภาพศึกษามีแนวทางการดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ

1. การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพ และการพัฒนาสถานศึกษา ให้เข้าสู่มาตรฐาน
2. การตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงาน ให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด
3. การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา โดยหน่วยงานที่กำกับดูแลในเขตพื้นที่ และหน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลาง ซึ่งถึงแม้จะเป็นบุคคลภายนอก แต่ก็ยังถือว่าเป็นการประเมินภายใน เพราะดำเนินการโดยหน่วยงานที่อยู่ในสายการบริหารของสถานศึกษา ซึ่งจะดำเนินการตรวจเยี่ยมและประเมินสถานศึกษาเป็นระยะ ๆ ตามที่กำหนดโดยหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้ความช่วยเหลือ และส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพอันเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนรับการประเมินภายนอก จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นองค์กรมหาชน

สรุปได้ว่าการประกันคุณภาพการศึกษาต้องดำเนินการอย่างมีระบบเพื่อให้มีมาตรฐานครบทุกด้าน อย่างเป็นทางการซึ่งต้องมีการควบคุมและตรวจสอบจากคณะกรรมการประกันคุณภาพ โรงเรียนและรายงานให้ชุมชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ หลังจากนั้นจึงรายงานให้สำนักรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เข้ามาตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง

3. หลักการของประกันคุณภาพการศึกษา

สำนักทดสอบการศึกษา กรมวิชาการ (2542 ข : 3) ได้กล่าวถึงหลักการและกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้

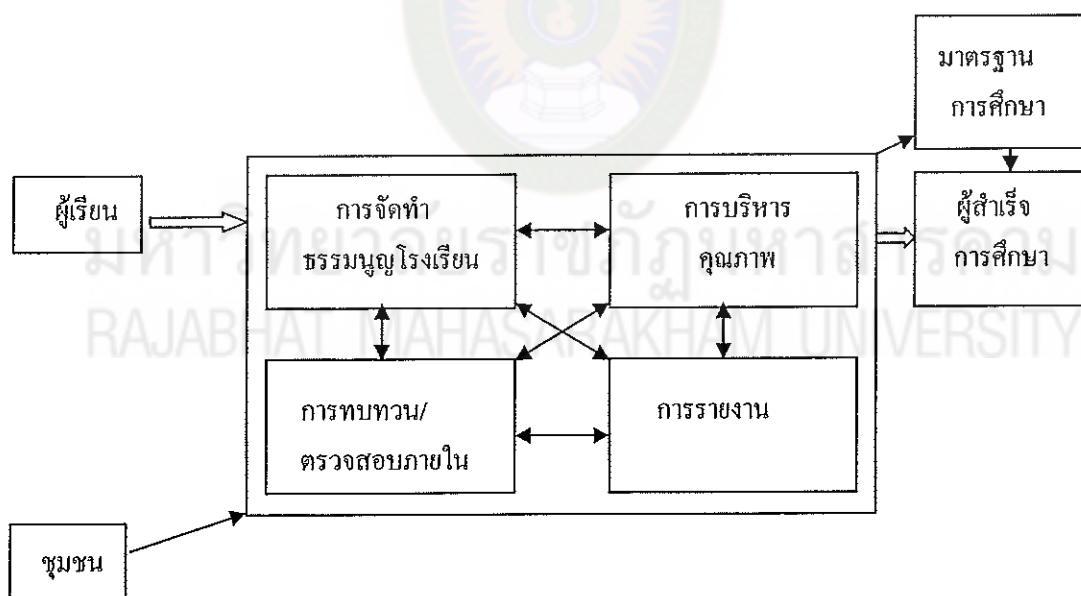
1. การสร้างความมั่นใจและความพึงพอใจในด้านการศึกษา
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานสถานศึกษาของทุกฝ่ายทั้งให้และผู้รับบริการ
3. ความร่วมมือทางวิชาการองค์กรบุคลากรในพื้นที่
4. การดำเนินงานเน้นคุณภาพในการปฏิบัติงานทุกระดับ ทุกขั้นตอน
5. การดำเนินงานสามารถติดต่อตามตรวจสอบได้
6. การรายงานสู่สาธารณชนและผู้เกี่ยวข้อง

จากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่า หลักการประกันคุณภาพการศึกษา คือ การสร้างความมั่นใจ ความเชื่อถือในผลการจัดการศึกษา โดยการมีส่วนร่วมในการดำเนินการกำกับ ติดตาม และตรวจสอบ จนนำไปสู่ความพึงพอใจผลของการจัดการศึกษา

4. ระดับของประกันคุณภาพการศึกษา

สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชชัย (2542 : 154 - 155) กล่าวว่า แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา จำแนกได้เป็น 2 ระดับ คือ

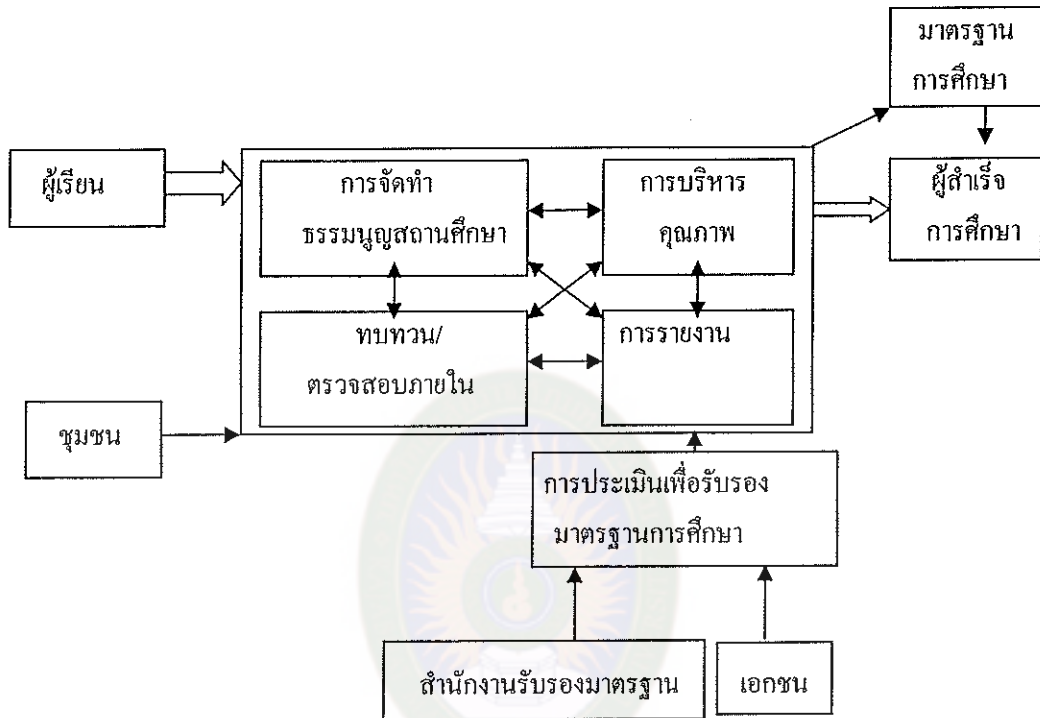
1. ระดับ Accountability หมายถึง สถานศึกษามีระบบการบริหารคุณภาพ (Quality Management) ที่สร้างความมั่นใจ พึงพอใจต่อผู้ปกครอง ชุมชน ซึ่งเป็นลูกค้ำว่าผู้จบการศึกษาคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ในระดับนี้ ผู้ปกครองและชุมชนจะเป็นผู้ยอมรับในคุณภาพที่จบการศึกษา โดยผู้ปกครองและชุมชน เข้ามาเกี่ยวข้องในรูปคณะกรรมการสถานศึกษาดังนั้น สถานศึกษาจะต้องเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษาได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (ธรรมนูญสถานศึกษา) ร่วมรับผิดชอบและร่วมตัดสินใจ ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 กระบวนการจัดการของสถานศึกษาระดับที่ 1 (Accountability)

ที่มา : สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชชัย (2542 : 154)

2. ระดับ Accreditation หมายถึง สถานศึกษามีระบบการบริหารคุณภาพ (Quality Management) ที่สร้างความมั่นใจพึงพอใจต่อผู้ปกครอง ชุมชน สังคม ซึ่งเป็นลูกค้าว่าผู้จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด โดยมีองค์กรภายนอกเป็นผู้รับรองมาตรฐานการศึกษา ดังแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 กระบวนการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ระดับที่ 2 (Accreditation)

ที่มา : สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์ (2542 : 155)

นอกจากนี้ อุทุมพร จามรมาน (2543 : 4) ยังได้กล่าวถึงระดับการประกันคุณภาพ การศึกษาว่าแยกได้ 2 อย่าง คือ

1. การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน เป็นการควบคุมและตรวจสอบโดย ตัวเอง เพื่อให้รู้จุดบกพร่อง เพื่อการแก้ไขปรับปรุงกับเสริมจุดแข็งให้แข็งแกร่ง
2. การประกันคุณภาพการศึกษาโดยภายนอก เป็นการตรวจสอบจากกลุ่มผู้มีความรู้ความสามารถ การตรวจสอบจากภายนอกมักจะใช้การเยี่ยมชมเพื่อหาข้อมูลมาตัดสินใจตามเกณฑ์ภายนอกที่กำหนด

จากการศึกษาแนวคิด หลักการ และองค์ประกอบของการประกันคุณภาพการศึกษา พอจะสรุปแนวทางในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) การควบคุมคุณภาพ 2) การตรวจสอบคุณภาพ 3) การประเมินคุณภาพ การดำเนินการทั้ง 3 ประการนี้

เป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์และส่งผลซึ่งกันและกัน กระบวนการแทรกแซงคุณภาพ การศึกษาสามารถดำเนินการทั้งในระหว่างกิจกรรมการควบคุมคุณภาพการศึกษาและในกิจกรรม การประเมินคุณภาพการศึกษา

หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและปฐมวัย สำนักงานทดสอบทางวิชาการ (กระทรวง ศึกษาธิการ, 2544 : 50-55)

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เป็นระบบที่สถานศึกษาร่วมมือ กับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การกำกับดูแลและสนับสนุนส่งเสริมของหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง ภายใต้การกำกับดูแลและสนับสนุนส่งเสริมของหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อสร้างความมั่น ในที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักของหลักวิชา ข้อมูลหลักฐานที่ตรวจสอบได้และการมีส่วนร่วมของทุก ฝ่ายที่เกี่ยวข้องว่า ผู้เรียนทุกคนจะได้รับการบริการด้านการศึกษาที่มีคุณภาพจากสถานศึกษา เพื่อ พัฒนาความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่กำหนดในมาตรฐานหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการศึกษาและพัฒนาระบบการประกัน คุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พร้อมทั้งระบบทดลองระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาร่วมกับเขตการศึกษา จังหวัด และสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกสังกัด โดยผ่านการรับฟังความคิดเห็นจากผู้บริหารการศึกษาทุกระดับ ศึกษาในเทศก์ นักวิชาการทุกสังกัด และนำเสนอคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาและคณะกรรมการ บริหารคุณภาพและวิชาการของกระทรวงศึกษาธิการพิจารณาเห็นชอบแล้ว กระทรวงศึกษาธิการ จึงกำหนดระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ไว้ดังนี้

1. ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ภายในสถานศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้เกี่ยวข้องว่า ผู้เรียนทุกคนจะได้รับการศึกษาที่มี คุณภาพจากสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตาม มาตรฐานการศึกษาที่กำหนดในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเต็มศักยภาพ

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร การศึกษา ซึ่งเป็นระบบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย

- 1.1 การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
- 1.2 การพัฒนามาตรฐานการศึกษา
- 1.3 การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 1.4 การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 1.5 การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
- 1.6 การประเมินคุณภาพการศึกษา
- 1.7 การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
- 1.8 การผูกงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

การดำเนินการตามวรรคสอง ให้สถานศึกษายึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการส่งเสริม สนับสนุน และกำกับดูแลของหน่วยงานต้นสังกัด

2. หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

2.1 ให้สถานศึกษาจัดโครงสร้างการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

2.2 ให้สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาให้มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

2.2.1 กำหนดแนวทางและวิธีดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

2.2.2 กำกับ ติดตาม และให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

2.2.3 เสนอสถานศึกษาแต่งตั้งคณะบุคคลทำหน้าที่ตรวจสอบทบทวนและรายงานคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

2.3 ให้สถานศึกษาจัดระบบสารสนเทศที่มีข้อมูลอย่างเพียงพอต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

2.4 ให้สถานศึกษากำหนดมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษาที่ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน กระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน สถานศึกษา ท้องถิ่น และสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.5 ให้สถานศึกษาจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาโดยคำนึงถึงหลักและครอบคลุมในเรื่องต่อไปนี้

2.5.1 เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่ใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพปัญหา และความจำเป็นอย่างเป็นระบบและมีแผนปฏิบัติการประจำปีรองรับ

2.5.2 กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายและสภาพความสำเร็จของการพัฒนาไว้อย่างต่อเนื่องชัดเจน และเป็นรูปธรรม

2.5.3 กำหนดวิธีดำเนินงานที่มีหลักวิชา หรือผลการวิจัยหรือข้อมูลเชิงประจักษ์ที่อ้างอิงได้ให้ครอบคลุมการพัฒนาด้านการจัดประสบการณ์เรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การพัฒนาบุคลากร และการบริหารจัดการ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

2.5.4 กำหนดแหล่งวิทยากรภายนอกที่ให้การสนับสนุนทางวิชาการ

2.5.5 กำหนดบทบาทหน้าที่ให้บุคลากรของสถานศึกษาทุกคนรวมทั้งผู้เรียนรับผิดชอบและดำเนินงานตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.5.6 กำหนดบทบาทหน้าที่และแนวทางให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคลากรในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

2.5.7 กำหนดงบประมาณ และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

2.6 ให้สถานศึกษาดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา รวมทั้งมีการกำกับ ติดตามการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

2.7 ให้คณะบุคคลตามข้อ 2.2.3 ดำเนินการตรวจสอบ ทบทวนและรายงานการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

สำหรับการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ให้ใช้วิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม อาทิเช่น การสังเกตพฤติกรรมและกระบวนการทำงาน กระบวนการจัดการเรียนการสอน การสอบถาม การสัมภาษณ์ การพิจารณาหลักฐาน ร่องรอยการปฏิบัติงาน ตัวอย่างผลงาน และเพิ่มสะสมงาน ตลอดจนการใช้แบบสำรวจ แบบสอบถาม แบบทดสอบและแบบวัดมาตรฐาน เป็นต้น

การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาให้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อนำผลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2.8 ให้สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนทุกคนในทุกระดับช่วงชั้นที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด ได้รับการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลักและคุณลักษณะที่สำคัญด้วยเครื่องมือมาตรฐาน

2.9 ให้สถานศึกษาจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปีโดยระบุความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา พร้อมหลักฐานข้อมูลและผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ตามข้อ 2.8 เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสาธารณชน

2.10 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานต้นสังกัดระดับจังหวัดส่งเสริม สนับสนุน และร่วมดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ดังนี้

2.10.1 จัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

2.10.2 จัดให้มีการกำหนดสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ ในวิชาแกนหลักของ สถานศึกษาร่วมกันเป็นรายปี/รายภาค

2.10.3 จัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลัก และคุณลักษณะที่สำคัญ ด้วยเครื่องมือมาตรฐาน

2.11 ให้หน่วยงานต้นสังกัดระดับจังหวัด ดำเนินการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพสถานศึกษาอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกสามปี และรายงานผลให้สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดทราบ ทั้งนี้การตรวจสอบและทบทวนให้เป็นไปตามข้อ 2.7 โดยอนุโลม

2.12 ให้หน่วยงานต้นสังกัดศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และเผยแพร่นวัตกรรมเกี่ยวกับรูปแบบและเทคนิควิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งกำกับ สนับสนุน ส่งเสริม ติดตาม ประเมินผลและผูกประสิทธิภาพของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาด้วย

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.)

1. การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

จรัส นองมาก (2544 : 41-46) กล่าวว่าระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยปกติแล้วจะได้รับความแนะนำจากต้นสังกัดในการปฏิบัติ แม้จะกำหนดรายละเอียดเนื้อหาสาระ และขั้นตอนการดำเนินงานไม่เหมือนกันแต่ก็อาศัยหลักการบริหารเพื่อเสริมประสิทธิภาพขององค์กรเป็นกรอบในการปฏิบัติอย่างเดียวกัน สถานศึกษาอาจจะกำหนดระบบประกันคุณภาพภายในขึ้นเองก็ได้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ได้แนะนำโรงเรียนเกี่ยวกับการประกันคุณภาพและการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานเป็นสองขั้นตอน คือ ขั้นประกันคุณภาพการศึกษา และขั้นรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาในขั้นประกันคุณภาพการศึกษา ที่ถือว่าเป็นกิจกรรมการบริหารการเกิดความมั่นใจในคุณภาพการศึกษาที่ได้รับมีแนวปฏิบัติ 4 ขั้นตอน คือ

1. การจัดทำแผนพัฒนา หรือธรรมนูญโรงเรียน เพื่อทราบทิศทางนโยบาย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ ฯลฯ ซึ่งเป็นความต้องการที่จะทำให้สำเร็จในอนาคต รวมทั้งกรอบของงาน แต่ละกลุ่ม

2. การดำเนินงานตามรายงาน หรือธรรมนูญโรงเรียนเป็นการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี ลงมือปฏิบัติตามแผนรวมทั้งการอำนวยความสะดวก การช่วยเหลือแนะนำ เพื่อให้งานได้ ดำเนินการ ไปตามกรอบที่กำหนด

3. การติดตามตรวจสอบ ปรับปรุงการดำเนินงานเป็นการควบคุม กำกับ ตรวจสอบ และประเมินผลการทำงาน นำผลจากการตรวจสอบและประเมินผล แก้ไข ปรับปรุง การดำเนินงาน เพื่อพัฒนาต่อ ๆ ไป

4. การประเมินตนเอง เป็นการประเมินผลเพื่อสรุปสภาพและผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของโรงเรียน ตามแผนพัฒนาหรือธรรมนูญโรงเรียนว่าประสบผลสำเร็จอย่างไร เป็นไปตามที่คาดหวังหรือวางไว้หรือไม่ อธิบายได้อย่างไร และจะดำเนินการต่อไปอย่างไรในแต่ละเรื่องซึ่งเป็นเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพที่หน่วยงานกำหนด

การดำเนินงานทั้ง 4 ขั้นตอนเป็นวงจรที่สถานศึกษาจะต้องทำอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ เมื่อทำในขั้นที่ 1, 2, 3 และ 4 แล้ว ก็จะกลับมาเริ่มต้นที่ขั้นที่ 1 อีก หมุนเวียนต่อ ๆ ไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้นำเสนอแนวทางการประกันคุณภาพ การศึกษา ตามแนวคิดที่ ดร.เดมิง (Dr.Edwards Deming) ได้นำมาเผยแพร่ คือวงจร P D C A (Plan – DO – Check – Act) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน (P-Plan) เป็นการคิดเตรียมการ ไว้ล่วงหน้าเพื่อจะทำงานให้สำเร็จ อย่างมีประสิทธิภาพ ในการวางแผนจะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย แนวทางการดำเนินงานผู้รับผิดชอบงาน ระยะเวลาและทรัพยากรที่ต้องใช้เพื่อทำงานให้บรรลุ งานในส่วนนี้ของสถานศึกษาคือ ธรรมนูญสถานศึกษาหรือแผนพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา ซึ่งจะประกอบด้วย แผนงาน งาน/ โครงการต่าง ๆ ที่สถานศึกษาจะดำเนินการเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ

2. การปฏิบัติตามแผน (D-Do) เป็นการดำเนินการต่อเนื่องจากการวางแผน กล่าวคือผู้เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ให้เป็นไปตามลักษณะงาน ระยะเวลา และความรับผิดชอบของแต่ละส่วน โดยผู้บริหารอาจจะต้อง นิเทศ แนะนำ กำกับ ติดตาม หากพบปัญหาอุปสรรคอะไรก็คอยแนะนำช่วยเหลือให้งานทั้งปวงได้เป็นไปตามที่ตั้งความหวังไว้

3. การตรวจสอบประเมินผล (C- Check) เป็นการประมาณค่าการดำเนินงานว่าเด่น ค้อย ดี ไม่ดี มากน้อยแค่ไหน เพียงใด โดยการเปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่คิดหวังเอาไว้ กับสิ่งที่ทำได้จริง ถ้าสิ่งที่ทำได้จริงมากกว่าสิ่งที่คาดหวังไว้ ก็แสดงว่าดีประสบผลสำเร็จ แต่ถ้าสิ่งที่ทำได้

จริงน้อยกว่าที่คาดหวังเอาไว้ ก็แสดงว่าไม่ดี ต้องปรับปรุงแก้ไข การประเมินในขั้นตอนนี้มุ่งที่จะได้ทราบสภาพการดำเนินงานจริงว่าเป็นไปแค่ไหน จะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร ผลจากการประเมินจึงมุ่งเพื่อพัฒนางานปรับปรุงแก้ไขอย่างไร ผลจากการประเมินจึงมุ่งเพื่อพัฒนางานมากกว่าการจัดฝึกปฏิบัติ

4. การปรับปรุงงาน (A-Act) เป็นการนำผลจากการประเมินมาปรับปรุงเพื่อพัฒนางาน กล่าวคือ ถ้าผลการปฏิบัติในช่วงเวลาที่ผ่านมายังไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ก็จะต้องแสวงหาวิธีดำเนินการให้เหมาะสมกว่าเดิมแต่ถ้าผลการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายแล้วในการดำเนินการต่อไปก็จะได้เปลี่ยนเป้าหมายให้สูงขึ้นจะได้เป็นการท้าทายการทำงานของบุคลากรและเป็นการสร้างหลักประกันว่าการดำเนินงานในองค์กรมีแต่พัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ ไม่มีหยุดอยู่กับที่

การดำเนินงานตามวงจร PDCA จะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง เช่นเดียวกัน เมื่อปฏิบัติกิจกรรมในขั้นที่ 1 เสร็จ ก็ต่อไป ขั้นที่ 2, ขั้นที่ 3, และขั้นที่ 4 ตามลำดับ เมื่อครบรอบหนึ่งในขั้นที่ 4 แล้วก็ขึ้นขั้นที่ 1 ในรอบต่อไปอีกวนเวียนอยู่เช่นนี้

สถานศึกษาหลายแห่งได้นำสิ่งที่เรียกว่าเป็นหัวใจของการบริหารภายในองค์กร มาใช้เป็นกรอบการดำเนินงานเพื่อประกันคุณภาพ โดยมีขั้นตอนในการปฏิบัติ 3 ขั้นตอน ที่เรียกว่า POE (Planning, Operating, Evaluating) ซึ่งอาจจะกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดสิ่งที่คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องการให้งานสำเร็จมากน้อยแค่ไหน อาศัยทรัพยากรอะไรบ้าง วิธีการดำเนินงานเป็นอย่างไร ในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ

2. การดำเนินการ (Operating) เป็นการอำนวยความสะดวก กระตุ้น แนะนำ ควบคุม กำกับ ให้ผู้เกี่ยวข้องในสถานศึกษาได้ปฏิบัติเพื่อให้งานประสบผลสำเร็จตามที่วางแผนไว้

3. การประเมินผล (Evaluating) เป็นการประเมินหรือตีค่าการดำเนินงานว่าประสบผลสำเร็จมากน้อยแค่ไหน ผลการปฏิบัติงานจริงได้ตามที่คาดหมายเอาไว้หรือไม่จะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

การดำเนินงานตามวงจร POE เมื่อทราบผลการประเมินในขั้นตอนสุดท้ายแล้ว ถ้านำผลมาปฏิบัติก็จะเป็นลักษณะเดียวกันกับวงจร PDCA

จากรูปแบบการประกันคุณภาพของสถานศึกษาที่นำเสนอทั้งสามรูปแบบ จะเห็นว่าสอดคล้องกันไปแนวทางเดียวกัน คือสถานศึกษาจะต้องมีแผนเป็นกรอบและแนวทางในการดำเนินงานเมื่อมีแผนแล้วจะต้องให้ผู้เกี่ยวข้องปฏิบัติจัดทำตามภาระหน้าที่เพื่อให้งานของสถานศึกษาได้บรรลุตามแผนที่กำหนดไว้ เมื่อทำไประยะหนึ่งแล้วก็ต้องประเมินดูว่า ผลการปฏิบัติตรงกับสิ่งที่ตั้งความหวังไว้ใกล้เคียงหรือแตกต่างกันมากน้อยแค่ไหน เมื่อพบแล้วก็ดำเนินการ

ปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานเพื่อแสวงหาสิ่งที่ดีกว่าโดยจะต้องพบทวนสิ่งที่กำหนดในแผน ถ้ามีการปรับหรือยังคงใช้ตามแผนเดิมก็นำไปปฏิบัติ ประเมินผล ปรับปรุงแก้ไข เป็นการเริ่มต้นวงจรใหม่ อยู่เช่นนี้ต่อ ๆ ไป

อาจกล่าวได้ว่า ระบบการประกันคุณภาพภายใน ก็คือกระบวนการบริหารปกติ ที่มุ่งจะแสวงหาสิ่งที่ดีกว่าให้เกิดขึ้นในองค์กร สถานศึกษาที่จะต้องจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายใน อาจใช้รูปแบบการบริหารปกติที่มั่นใจว่าจะสร้างคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้นได้ ซึ่งคงไม่หนีหลักการและกระบวนการบริหารที่จะทำงานให้ประสบผลสำเร็จ โดยอาศัยกระบวนการวางแผน ทำตามแผน ตรวจสอบประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงอยู่เสมอ

2. การประกันคุณภาพภายนอก

รุ่ง แก้วแดง (2544 : 118-128) เรื่อง การประกันคุณภาพภายนอกนั้น มาตรา 4 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้ให้คำจำกัดความไว้ดังนี้

“การประกันคุณภาพภายนอก หมายความว่า การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพและให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา”

จากคำจำกัดความในมาตรา 4 จะเห็นชัดเจนว่า คำว่าการประกันคุณภาพนั้นหมายถึง สถานศึกษาประกันต่อผู้เรียน โดยมีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาเป็นผู้ประเมินสถานศึกษาจึงเป็นเรื่องเดียวกัน เพียงแต่มองกันคนละมุม เหยียดูเดียวกันแต่คนละด้าน

เพื่อป้องกันความสับสนในเรื่องการประกันคุณภาพและการประเมินภายนอก จำเป็นต้องสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนก่อนดังนี้

2.1 การประกันคุณภาพภายนอกของระบบการศึกษาแตกต่างจากธุรกิจ

ถึงแม้ว่าการประกันคุณภาพและการประเมินจากภายนอกจะเป็นแนวความคิดที่เริ่มต้นในภาคธุรกิจและใช้กับการผลิตสินค้าที่มีบุคคลหรือพนักงานเป็นผู้ทำการผลิต แต่สินค้านั้นไม่สามารถผลิตตัวเองได้ซึ่งตรงกันข้ามกับเรื่องของการศึกษา ที่ครูเป็นเพียงผู้ช่วยชี้แนะ โดยผู้เรียนเป็นผู้ที่เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

การประเมินผลภายนอกและการประกันคุณภาพภายนอกจึงมีความแตกต่างกันอย่างมากระหว่างการศึกษาของคนกับการผลิตสินค้าแต่เวลาที่คนในภาคธุรกิจและภาคอุตสาหกรรมพูดถึงเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา มักจะเน้นแต่เรื่องที่จะมองจากบุคคลภายนอกเข้ามา เหมือนกับมองสิ่งของ ไม่ได้มองกระบวนการเรียนรู้ที่นักเรียนที่นักเรียนเป็นผู้สร้างขึ้นมาเอง

นี่คือความแตกต่างที่ต้องระมัดระวังและทำความเข้าใจเพื่อให้เห็นว่าผลผลิตของภาคอุตสาหกรรมเป็นผลผลิตของภาคการศึกษาที่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน

2.2 การประกันคุณภาพการศึกษากับการประเมินภายนอก

แนวความคิดนี้ก็ยังคงหนีไปทางการมองเข้ามาจากภายนอกระบบของประเทศอังกฤษนั้นเน้นเรื่องการสอนเป็นสำคัญ และโดยที่สำนักงานมาตรฐานการศึกษาของประเทศอังกฤษเป็นหน่วยงานที่พัฒนาขึ้นมาจากสำนักตรวจการของพระราชินี (Her Majesty Inspector General) ซึ่งเน้นเรื่องการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ จากภายนอกมานานและเป็นวัฒนธรรมอำนาจ จึงให้ความสำคัญกับการประเมินภายนอก

จากการศึกษารายละเอียดในกลุ่มมือและแนวคิดของ Ofsted พบว่าอังกฤษเน้นเรื่องการประเมินจากข้างนอก ให้ความสำคัญกับสำนักมาตรฐานการศึกษา (Ofsted) และผู้ประเมินภายนอก ฉะนั้นในช่วงแรกอังกฤษจึงเน้นการประเมินที่ยาวนาน ถึงแม้จะมีบุคคลภายนอกเข้ามาช่วย แต่ก็ยังมองภาพของครูและภาพการศึกษาที่เป็นด้านลบอยู่มาก การออกรายงานในช่วงแรก ๆ เรื่อง Good School and Bad School จึงได้รับการต่อต้านจากวงการครูของประเทศอังกฤษค่อนข้างมาก

กรณีของประเทศนิวซีแลนด์ ก็เช่นเดียวกับของอังกฤษคือ เน้นเรื่องการสอนมากกว่าการเรียนรู้ แต่รูปแบบค่อนข้างเป็นการผสมผสานระหว่างการประเมินภายในกับการประเมินภายนอก จึงทำให้ระบบของนิวซีแลนด์เครียดน้อยกว่าของอังกฤษเล็กน้อย เป็นรูปแบบการประเมินที่เป็นมิตรกับผู้เรียนและครูมากกว่าระบบอังกฤษ

สำหรับของประเทศไทยจะเป็นรูปแบบที่ยืดหยุ่นที่สุดเป็นรูปธรรมที่ผสมผสานและบูรณาการ เหนือสิ่งอื่นใดคือ รูปแบบของไทยได้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เน้นการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นสำคัญก่อน ซึ่งในขณะนี้แนวความคิดนี้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เมื่อยอมรับแล้ว สิ่งที่ต้องเข้าใจก็คือ การเรียนนั้นเป็นหน้าที่ เป็นสิทธิของผู้เรียน และสมองของผู้เรียนมีพลังในการเรียนรู้อย่างมหาศาล ดังนั้นการเรียนรู้และการประกันการเรียนรู้จึงเป็นเรื่องเดียวกัน

2.3 มาตรฐานการเรียนรู้

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติมีคำใหม่อีกคำหนึ่ง คือ คำว่า “มาตรฐานการศึกษา” ซึ่งคนจำนวนไม่น้อยเกิดความสงสัยและความสับสน เป็นห่วงกังวลว่ามาตรฐานการศึกษาไทยจะมีเพียงมาตรฐานเดียวอาจก่อให้เกิดปัญหาในการจัดการศึกษาได้ และหลายคนก็ไปตีความว่าการศึกษาเป็นกระบวนการผลิต ซึ่งคิดว่าเป็นการตีความผิด ไม่ผิด แต่ถ้าไปกำหนดมาตรฐานการศึกษาว่าประกอบด้วย มาตรฐานของผลผลิต (Output) มาตรฐานของกระบวนการ

(Process) และมาตรฐานของตัวเองป้อน (Input) จะทำให้ดูเหมือนว่ามาตรฐานการศึกษาไปลอกเลียนแบบมาตรฐานของภาคอุตสาหกรรมมา

ฉะนั้นแทนที่จะกำหนดเป็น Input Process และ Output อย่างในภาคอุตสาหกรรม ผมคิดว่าเราน่าจะมาพิจารณากันใหม่ว่าตัวย่อยของมาตรฐานการศึกษานั้นประกอบด้วยมาตรฐานที่สำคัญ ๆ อยู่ 4 เรื่อง คือ

2.3.1 มาตรฐานการเรียนรู้ของผู้เรียน ในเมื่อเรากำหนดให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ เพราะฉะนั้น ก็ต้องมากำหนดว่าในช่วงอายุหนึ่ง ช่วงเวลาหนึ่ง ผู้เรียนควรมีมาตรฐานการเรียนรู้ อะไรบ้าง

2.3.2 มาตรฐานการสอนของครู กำหนดว่าครูควรมีมาตรฐานในการสอนอย่างไร และอาจจะไม่ใช่พิจารณาจากกระบวนการสอนอย่างเดียว พิจารณาจากผลผลิตของครู คนหนึ่งหรือหลายคน

2.3.3 มาตรฐานการบริหารของผู้บริหาร เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ จึง ต้องมีการกำหนดมาตรฐานของการบริหารในแต่ละระดับ

2.3.4 มาตรฐานของตัวป้อน เช่น ครู วัสดุอุปกรณ์ สื่อต่าง ๆ เป็น ซึ่งในวงการอุตสาหกรรมนั้นให้ความสำคัญกับมาตรฐานตัวป้อนอย่างมาก

การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ควรอยู่ที่ร้อยละ 50 มาตรฐานการสอนร้อยละ 20 และมาตรฐานการบริหารร้อยละ 20 ที่เหลืออีกร้อยละ 10 เป็นมาตรฐานของปัจจัยป้อน จะทำให้การบริหารและการจัดการศึกษาง่ายขึ้น และเป็นมาตรฐานใหม่ที่สอดคล้องกับแนวการปฏิบัติ

หรืออีกแนวคิดหนึ่งที่ ดร.จรัส นองมาก คือกำหนดเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ร้อยละ 50 มาตรฐานครู ร้อยละ 25 และมาตรฐานผู้บริหารร้อยละ 25 ก็เป็นข้อเสนอที่น่าสนใจเหมือนกัน

2.4 การบริหารสถานศึกษากับการประเมินภายนอก

ถ้าโรงเรียนมีกระบวนการบริหารที่ดีโดยนำกระบวนการ PDCA เข้ามาใช้ในทุองานของการบริหาร แล้วสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา เข้ามาสนับสนุนส่งเสริมการบริหารของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับกระบวนการบริหารและการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติทุกหมวดและทุกมาตรา การประกันคุณภาพสามารถดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษาจะต้องไม่ไปกำหนดอะไรขึ้นใหม่ที่เป็นภาระกับสถานศึกษา

ดังนั้น หน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่สถานศึกษา สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษาในฐานะที่เป็นผู้สอนและเป็นหน่วยฝึกอบรม

และหน่วยงาน ที่กำหนดมาตรฐานวิชาชีพของครูและผู้บริหาร จะต้องมาทำความเข้าใจให้ตรงกัน เพื่อที่การทำงานจะได้สอดคล้องกัน

ถ้าแนวคิดเรื่องนี้ถูกแยกออกเป็นส่วน ๆ ให้แต่ละหน่วยงานรับผิดชอบเอง ต่างคนต่างทำ งานประกันคุณภาพก็จะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และการศึกษาไทยของเราจะประสบปัญหาต่อไปอีก

2.5 การประกันคุณภาพภายในกับการประเมินคุณภาพภายนอก

การประเมินคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอก จะต้องทำให้เป็นเรื่องเดียวกัน เรื่องที่จะประเมินก็เป็นเรื่องเดียวกันทั้งหมดทั้งในเรื่องกระบวนการ และเรื่องของการดำเนินงาน เพียงแต่ว่าการประเมินผลภายในนั้นทำโดยคนภายในเอง สถานศึกษาและหน่วยงานที่กำกับดูแล เป็นผู้ประเมินเอง และถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

2.5.1 การประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษาดำเนินการประเมินตนเอง พัฒนาและปรับปรุงตนเอง และเก็บรายงานการประเมินตนเองไว้เป็นหลักฐาน เมื่อผู้ประเมินจากภายนอกเข้าไปตรวจเยี่ยมก็จะดูจากรายงานนั้น โดยสถานศึกษาไม่ต้องสร้างรายงานอะไรขึ้นมาใหม่อีก

2.5.2 การประเมินคุณภาพภายนอก ประกอบด้วย การตรวจเยี่ยม และการติดตามผลการพัฒนาของสถานศึกษาในการตรวจเยี่ยม นั้นผู้ประเมินจากภายนอกจะเข้าไปดูผลการดำเนินงานที่สถานศึกษาทำไว้แล้วในการประเมินตนเอง

ฉะนั้นการประกันคุณภาพภายในและการประเมินภายนอกจะใช้รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษาเหมือนกัน โดยยึดการประเมินตามมาตรฐานการศึกษาเดียวกัน และจะใช้รายงานการประเมินตนเองตามมาตรฐานการศึกษาเดียวกัน และจะใช้รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษาเป็นหลักฐานสำคัญในการประเมิน

การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

1. แนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

รุ่ง แก้วแดง (2544 : 104-128) ตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ “การประกันคุณภาพภายใน หมายความว่า “การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเอง หรือ โดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น”

การประกันคุณภาพภายในคือส่วนที่สำคัญที่สุดของระบบการประกันคุณภาพ ดังที่นักพัฒนาอุตสาหกรรมหลายท่าน เช่น เดมิ่ง มีความเชื่อว่า “คุณภาพเกิดจากภายใน” (Quality comes from Within) ไม่ใช่จากภายนอก ฉะนั้น วงการอุตสาหกรรมจึงให้ความสำคัญกับการสร้างคุณภาพภายในเช่น วินัยในการทำงาน ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ เป็นต้น ถ้าคุณภาพภายในดี การประเมินภายนอกก็จะเป็นเพียงการตรวจซ้ำอีกครั้งเพื่อยืนยันความสำเร็จ แต่ถ้าคุณภาพภายในไม่ดี การประเมินภายนอกก็ช่วยอะไรไม่ได้มาก ผมเองก็มีความเชื่อเช่นนั้น จึงให้นำหนักกับเรื่องการประกันคุณภาพภายในว่าเป็นบทที่มีความสำคัญที่สุดของหนังสือเล่มนี้เช่นกัน

บทบาทของโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนจะเป็นผู้ดำเนินการโดยประชาชนมีส่วนร่วมพัฒนาและโรงเรียนจะต้องดำเนินการตามภาระงานต่อไป (สมศักดิ์ สนิทระเวชญ์. 2542 : 155 - 156)

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา (Quality Control) ดำเนินการดังต่อไปนี้

1.1 การกำหนดมาตรฐาน

1.1.1 จัดทำมาตรฐานการศึกษาสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น จากมาตรฐานกลาง โดยคณะกรรมการโรงเรียนซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร โรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และประชาชน

1.1.2 จัดทำข้อมูลพื้นฐานด้านปัจจัย กระบวนการ และผลผลิตของโรงเรียน

1.2 การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา

1.2.1 การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และพัฒนา กระตุ้น จูงใจให้ผู้ร่วมงานรู้จักและรักษาการเรียนรู้อยู่เสมอ เน้นให้บุคลากรในองค์กรมีความคิดริเริ่ม เพื่อการสร้างสรรค์ปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้น

1.2.2 มีการสร้างจิตสำนึกของผู้ร่วมงาน ให้เห็นว่าการปรับปรุงคุณภาพ จะต้องปรับปรุงตลอดเวลาและเป็นหน้าที่ของทุกคน

1.2.3 เป็นสมาชิกชมรมทางวิชาการจังหวัดและเป็นเครือข่ายศูนย์

วิทยบริการ

1.2.4 จัดทำธรรมนูญโรงเรียน

1.2.5 พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและสื่อการเรียนการสอน

1.2.6 บริการให้มีคุณภาพ (Quality Management) มุ่งเน้นผลผลิต (นักเรียน) ที่ต้องสนองความต้องการของลูกค้า ดังนี้

- 1) ควบคุมคุณภาพ และประเมินตนเองในทุก ๆ กิจกรรมของกระบวนการบริหาร และกระบวนการเรียนการสอน โดยใช้วงจรควบคุมคุณภาพ (Quality Control Circle) PDCA ของเดมมิ่ง
- 2) มีการทำงานมาตรฐาน โดยควบคุมกระบวนการตามเอกสารคู่มือ 3 ระดับ ที่จัดทำขึ้นดังนี้ คือ คู่มือนโยบาย คู่มือขั้นตอนการทำงาน/แนวปฏิบัติ / วิธีการ และคู่มือการทำงาน / แผนการสอน
- 3) ต้องให้ทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วม (Total Participation) เพื่อให้พลังที่มีอยู่อย่างไม่จำกัดของทุกคนในองค์กรร่วมพลังกันพัฒนาให้ตรงตามความต้องการของลูกค้าและความต้องการที่เปลี่ยนแปลง
- 4) มีการทำงานเป็นคณะในทุกระดับ เน้นให้ทุกคนมีอำนาจตัดสินใจ ซึ่งจะส่งผลให้ปรับปรุงและสร้างขวัญกำลังใจและเจตคติที่ดี

1.2.7 พัฒนาระบบสารสนเทศของโรงเรียน

1.2.8 ระดมความร่วมมือจากชุมชนและเอกชน

2. การตรวจสอบคุณภาพ หรือการทบทวนคุณภาพภายใน (Internal Audit or Internal School Review)

2.1 โรงเรียนทบทวนคุณภาพภายในด้านคุณภาพ โรงเรียนและคุณภาพการสอน ทุกปี

2.2 นำผลการทบทวนมาดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงให้ได้คุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด

3. การประเมินคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาควรกำหนดให้มีการประเมินความก้าวหน้า และเมื่อสิ้นสุดโครงการสถานศึกษาในทุก ๆ แผนงาน แล้วนำผลมาพัฒนาปรับปรุง

สำนักทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ (2542 ก : 17) ได้กล่าวถึงข้อกำหนดในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ไว้ดังนี้

1. การจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา เป็นข้อตกลงที่กำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชน เพื่อเป็นแผนแม่บทในการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาในช่วงเวลาที่กำหนด โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาเป็นพื้นฐานในการพัฒนา
2. การบริหารจัดการคุณภาพ เป็นการนำทรัพยากรและวิธีต่าง ๆ มาดำเนินการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีระบบคุณภาพ มีมาตรฐานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในธรรมนูญโรงเรียน โดยเน้นด้านการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง และด้านการบริหารจัดการ

3. การตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการ รวบรวมข้อมูลการปฏิบัติงาน การประเมินสภาพและผลการดำเนินงานของสถานศึกษาตาม แผนพัฒนาคุณภาพที่กำหนดในธรรมนูญสถานศึกษาทุกปี เพื่อปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

4. การรายงานคุณภาพการศึกษา เป็นการสื่อสารให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบถึงความก้าวหน้าและผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพ การศึกษาที่กำหนดไว้ในธรรมนูญสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

กรมสามัญศึกษา (2542 ข : 24-25) ได้กล่าวถึง แนวทางการดำเนินการประกัน คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ไว้ว่ามี 6 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษาและการเตรียมการ ได้แก่

- 1.1 การตั้งคณะทำงานศึกษาและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา
- 1.2 การให้การศึกษแก่ครูและบุคลากร
- 1.3 การตั้งคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการในการดำเนินการประกัน

คุณภาพการศึกษา

2. การวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่

- 2.1 การจัดทำมาตรฐานการศึกษา
- 2.2 การจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาและการพัฒนาระบบสารสนเทศ
- 2.3 การจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา
- 2.4 การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี
- 2.5 การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา

3. การนำแผนการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ ได้แก่

- 3.1 การทบทวนแผนการประกันคุณภาพการศึกษา
- 3.2 การพัฒนาบุคลากร
- 3.3 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก
- 3.4 การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา
- 3.5 การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล

4. การตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ได้แก่

- 4.1 การเตรียมการ
- 4.2 การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
- 4.3 การสรุปผล การรายงาน

5. การพัฒนาและการปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษา ได้แก่
  - 5.1 การพัฒนาและการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา
  - 5.2 การพัฒนามาตรฐานการศึกษา
6. การเตรียมรับการประเมินจากองค์กรภายนอก ได้แก่
  - 6.1 การประสานงานกับองค์กรประเมินภายนอก
  - 6.2 การสร้างความเข้าใจให้ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
  - 6.3 การเตรียมการด้านบุคลากร
  - 6.4 การเตรียมการด้านเอกสาร รายงาน สื่อ อุปกรณ์

2. การประกันคุณภาพภายในของหน่วยงานต้นสังกัด

หลังจากที่ สกศ. ได้พัฒนามาตรฐานการศึกษาและทำโครงการวิจัย นำร่อง 30 โรงเรียน ไปแล้วได้เผยแพร่เพื่อการขยายผลไปยังหน่วยปฏิบัติที่มีสถานศึกษา และจากการติดตามพบว่า แต่ละหน่วยงานได้จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยกำหนดเป็น 3 ส่วนคือการควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบและปรับปรุง และการประเมินคุณภาพโดยกำหนดให้สถานศึกษาประเมินตนเอง และมีการติดตามจากภายนอกโดยหน่วยงานในพื้นที่กับหน่วยงานส่วนกลาง โดยเฉพาะหน่วยงานที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลัก เช่น สปช, สช, กทม. และกรมสามัญศึกษา ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนากระบวนการสอน และส่วนใหญ่ได้ให้มีการจัดทำธรรมนูญสถานศึกษาในระดับประถมศึกษาแล้ว นอกจากนี้ ยังพบว่าส่วนใหญ่กำหนดมาตรฐาน 3 ด้านใหญ่ ๆ คือ มาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานด้านกระบวนการ และมาตรฐานด้านปัจจัยจากการติดตาม พบว่า มาตรฐานที่ใช้ในการประเมินคุณภาพของหน่วยงานต้นสังกัดส่วนใหญ่สอดคล้องกับมาตรฐานการประเมินภายนอกของ สกศ. และค่อนข้างจะมีความพร้อมรับการประเมินภายนอก เนื่องจากมีจำนวนมาตรฐานมากกว่าที่กำหนดไว้สำหรับการประเมินภายนอก

โดยทั่วไป นับได้ว่าหน่วยงานต้นสังกัดแต่ละแห่งได้จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในเพื่อเตรียมพร้อมรับการประเมินภายนอกแล้วในระดับหนึ่ง กระนั้นก็ตาม ยังมีสถานศึกษาหลายแห่งที่ได้ทุ่มเทไปกับการอบรม เพื่อขอการรับรองมาตรฐาน ISO โดยเข้าใจว่าจะทำให้โรงเรียนมีความพร้อมเพื่อรับการประเมินภายนอก

3. การประกันคุณภาพภายในต้องเริ่มต้นที่ผู้บริหาร

การประกันคุณภาพเป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการบริหารที่ผู้บริหารต้องรับผิดชอบ ดังนั้นผู้บริหารต้องรำลึกอยู่เสมอว่าท่านคือผู้นำของการประกันคุณภาพทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ถ้าผู้บริหารทำความเข้าใจให้ชัดเจนว่าการประกันคุณภาพเป็นหน้าที่ที่สำคัญของผู้บริหารแล้วผู้บริหารจะต้องปรับบทบาทของตนเองต้องให้ความสำคัญและทุ่มเททั้งเวลาและ

ทรัพยากรไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ลงไปที่ภารกิจการเรียนรู้ ถ้าทำความเข้าใจตรงนี้ได้เรียบร้อยแล้ว ก็จะสามารเริ่มต้นการประกันคุณภาพภายในได้ และท่านคงเข้าใจเหตุผลว่าทำไมพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ มาตรา 48 จึงเขียนว่า “...ให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่ง ของกระบวนการบริหารการศึกษา...”

4. เริ่มต้นประกันคุณภาพภายใน

การประกันคุณภาพการศึกษาต้องเป็นเรื่องของการทำจริงปฏิบัติจริง ในการเริ่มต้นประกันคุณภาพภายในนั้น มีกระบวนการสำคัญที่สุด 3 กระบวนการที่เราสามารถทำความเข้าใจเป็น เรื่องเดียวกันได้โดยคือ

4.1 การปฏิรูปการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กำหนดให้สถานศึกษาจัดทำรายงานการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นประจำทุกปี ดังนั้น ในกฎกระทรวงที่กำลังประกาศ จึงกำหนดให้ การปฏิรูปการเรียนรู้หรือการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ของผู้เรียน เริ่มต้น ที่ปีการศึกษา และทำอย่างต่อเนื่องตลอดปีการศึกษา ฉะนั้น ในช่วงก่อนเปิดภาคเรียนประมาณ 1-2 สัปดาห์ สถานศึกษาต้องเริ่มต้นทำเรื่องการประกันคุณภาพภายใน โดยใช้กระบวนการวางแผน ทบทวนดูการทำงานที่ผ่านมาในปีที่แล้ว แล้วมาวางแผนการทำงานปฏิรูปการเรียนรู้ในปี นี้ โดย ขอยหรือแบ่งงานออกเป็นรายสัปดาห์ รายเดือน รายภาคเรียน รายปี

4.2 การปฏิรูปการสอนของครู

ครูจำเป็นต้องปฏิรูปการสอนในห้องเรียนก่อน เพื่อให้สามารถจัดการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ

4.3 การปฏิรูปการบริหารของผู้บริหาร

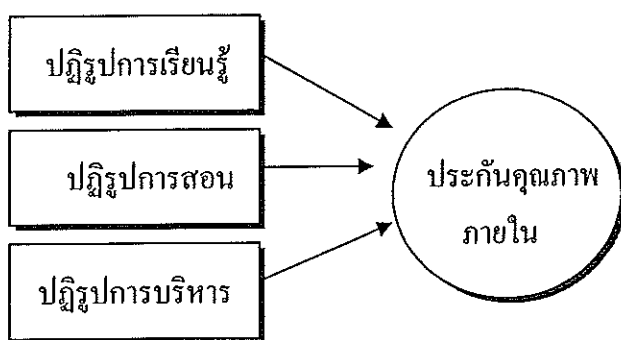
ผู้บริหารจะต้องปฏิรูปกระบวนการบริหารใหม่ทั้งหมด โดยผู้บริหารจะต้องเข้าไป มีส่วนร่วมในการปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียน ปฏิรูปการสอนของครู และปฏิรูปการบริหารของ ตนเอง นับตั้งแต่

4.3.1 ปรับบทบาทและภารกิจของสถานศึกษา ให้มีความสำคัญกับงาน การเรียนรู้

4.3.2 ลดการให้เวลาและความสำคัญกับงานบริหารอื่น ๆ ลง

4.3.3 ทำงานบริหารทั้งหมดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ถ้ามองในภาพรวมจะเห็นความหมายของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ได้ชัดเจนอย่างไรในแผนภาพที่ 4 ต่อไปนี้

แผนภาพที่ 4 องค์ประกอบของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

4.4 การประกันคุณภาพการเรียนรู้

หัวใจที่สำคัญที่สุดของการประกันคุณภาพการศึกษาก็คือ การประกันคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนจะได้รับการประกันว่าในรอบ 1 สัปดาห์นั้น ผู้เรียนสามารถเรียนรู้อะไร เปลี่ยนพฤติกรรมอะไร ได้บ้าง และจากสัปดาห์ที่เป็นภาคเรียน และเป็นปี ตลอดทั้งหลักสูตรที่ผู้เรียนนั้นเรียนรู้ เพราะฉะนั้นการประกันคุณภาพการเรียนรู้ก็คือ การให้ผู้เรียนได้มีโอกาสกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ตามหลักสูตร และมาตรฐานการศึกษา วางแผนการเรียนรู้ ดำเนินการเรียนรู้ ประเมินผล และปรับแผนของตนเองตลอดเวลา การประกันคุณภาพของผู้เรียนก็คือ ทำอย่างไรให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้เต็มตามศักยภาพ ตามที่กฎหมายกำหนดเอาไว้

4.5 การประกันคุณภาพการสอน

การประกันคุณภาพการสอนก็จะต้องทำเช่นเดียวกับการประกันคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน คือ มีการดำเนินงานที่ครบวงจร PDCA เป็นรายสัปดาห์ รายเดือน รายภาคเรียน และรายปี โดยในขั้นตอนของการวางแผนนั้น ไม่ว่าจะวางแผนประจำสัปดาห์ ประจำเดือน หรือประจำภาคเรียน ก็จะต้องกำหนดสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ

4.5.1 ผู้เรียนกับผู้สอนเลือกมาตรฐานการศึกษาร่วมกัน โดยกำหนดเป้าหมายไว้ชัดเจนว่าเมื่อสิ้นสุดกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการสอนในหนึ่งระยะนั้น ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองหรือเรียนรู้ในเรื่องอะไรบ้าง

4.5.2 วางแผนการสอน จะกำหนดเป็นเนื้อหาหลักสูตรก็ได้

4.5.3 ดำเนินการตามแผน ผู้เรียนจะเรียนรู้ ครูจะช่วยสนับสนุนส่งเสริม ชี้แนะ กระตุ้น และอำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียน

4.5.4 ประเมินผลร่วมกันระหว่างผู้เรียน กลุ่มเพื่อนและครูว่ากระบวนการเรียนรู้ในหนึ่งสัปดาห์หรือหนึ่งโครงการนั้น ผู้เรียนสามารถบรรลุผลตามที่กำหนดไว้หรือไม่ ครู

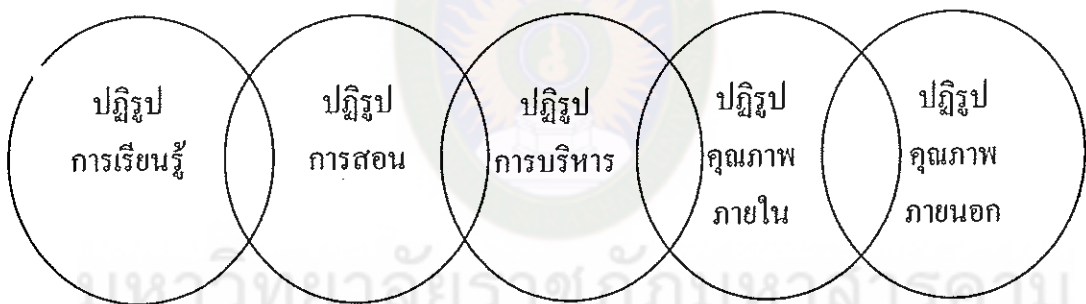
สามารถทำกิจกรรมตามที่วางแผนไว้หรือไม่ แล้วรายงานผลการดำเนินงาน อาจจะทำในรูปแบบของการรายงานหน้าชั้นเรียน หรือทำเป็นรายงานผลงานทั้งหมด

4.5.5 ความรู้และประสบการณ์ที่ได้จะนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการใหม่ ทั้งในเรื่องการวางแผน การดำเนินการเรียนรู้และการสอน การประเมินผลการเรียนรู้ และการประเมินผลการสอน

ฉะนั้น ครูต้องบันทึกสิ่งเหล่านี้ไว้เป็นรายสัปดาห์ของทุกวิชาผลที่ได้จะค่อย ๆ สะสมเพื่อดูความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของผู้เรียนและการสอน เมื่อครบหนึ่งเดือนจะมีผลรายเดือนออกมา อาจทำเป็นกราฟแสดงผลความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของผู้เรียนในรอบ 1 เดือน 1 ภาคเรียน และ 1 ปี

4.6 การประกันคุณภาพการบริหาร

รูปแบบของการบริหารสถานศึกษาที่นำเสนอคือ “ห้าห่วงของการประกันคุณภาพการศึกษา” ประกอบด้วย การปฏิรูปการเรียนรู้ การปฏิรูปการสอน การปฏิรูปการบริหาร การประกันคุณภาพภายใน และการประกันคุณภาพภายนอก ตามลำดับ ดังแผนภาพที่ 5

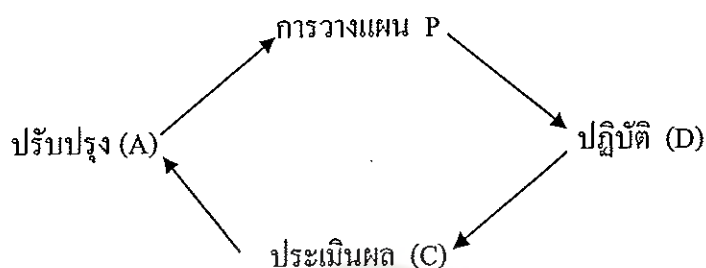

แผนภาพที่ 5 ห้าห่วงของการประกันคุณภาพการศึกษา

ผู้บริหารจะต้องวางแผน โดยเข้าไปร่วมในการกำหนดมาตรฐานการกำหนด เป้าหมาย ที่ทุกคนจะไปถึง และการวางแผนของครูและนักเรียน ทั้งแผนในรอบสัปดาห์ รอบเดือน รอบหนึ่งภาคเรียน และหนึ่งปีการศึกษา เพื่อที่จะให้ได้ซึ่งภาพรวมของโรงเรียน หลังจากนั้น ผู้บริหารจะต้องวางแผนในเรื่องการให้การสนับสนุน เพื่อให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนต่อไปได้ แผนของผู้บริหารนั้นจริง ๆ แล้วเป็นแผนการสนับสนุน ผู้บริหาร จะไม่มีผลงานออกมาเป็นของตัวเองชัดเจน แต่ผลงานของผู้บริหารคือความสำเร็จของผู้เรียน การบรรลุตามเป้าหมายของผู้เรียนและการบรรลุตามเป้าหมายของผู้สอน

จึงเห็นได้ชัดเจนว่าผลงานจริง ๆ ของการบริหารนั้นจะต้องวัดจากความสำเร็จ การเรียน และความสำเร็จของการสอน ภารกิจที่ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ คือ การวางแผน และการประเมินผล ว่าเป็นไปตามแผนหรือไม่ ส่วนการปฏิบัติและการปรับปรุงนั้น อาจมอบคณะครูดำเนินการได้โดยผู้บริหารเพียงแต่อำนวยความสะดวกให้มีการดำเนินงานอย่างครบวงจร ดังแผนภาพที่ 6

แผนภาพที่ 6 วงจรการควบคุมคุณภาพของผู้บริหาร

4.7 การประกันคุณภาพภายในกับการประเมินคุณภาพภายนอก

กรมสามัญศึกษา (2542 ก : 5 – 6) ได้กล่าวถึงแนวคิดในการประกันคุณภาพ การศึกษาไว้ว่า เป็นกระบวนการพัฒนาการศึกษาที่ช่วยสร้างความพึงพอใจและความเชื่อมั่นให้ กับผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม ว่า ผู้เรียนที่จบการศึกษาจะมีคุณภาพตามมาตรฐาน การศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม โดยมีแนวความคิดหลักดังนี้

4.7.1 การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา (Child - Centered Development) เป็นแนวคิดที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ทั้งปวง และยึดประโยชน์ ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีความเชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ได้ตลอดชีวิต ดังนั้นในการจัดการศึกษาจึงต้องช่วยกระตุ้น เอื้ออำนวยความสะดวกและส่งเสริม ให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาจนเต็มศักยภาพและมีคุณภาพได้มาตรฐานเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคม สามารถดำรงตนในสังคมได้อย่างมีความสุขและร่วมมือพัฒนาอย่าง สร้างสรรค์

4.7.2 การใช้สถานศึกษาเป็นฐานในการบริหารจัดการ (School - Base Management : SBM) เป็นแนวความคิดที่มุ่งให้สถานศึกษามีอำนาจในการตัดสินใจบริหารจัดการ การศึกษาได้ด้วยตนเอง ซึ่งมีความเชื่อว่า สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางของการผลิตที่สามารถ สร้างผลผลิตคือผู้เรียนให้มีคุณภาพได้ การใช้สถานศึกษาเป็นฐานในการบริหารจัดการจึงเป็น การช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษาที่จะทำให้เกิดการพัฒนาผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียน เพิ่มความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้และเป็นการเสริมสร้างพลัง (Empowerment) ให้สถานศึกษา ชุมชน และสังคม ร่วมมือกันจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน

4.7.3 การมีส่วนร่วมและการร่วมคิดร่วมทำ (Participation & Collaboration) เป็นแนวความคิดที่มุ่งให้การศึกษาเป็นแหล่งของสาธารณชนที่ทุกคนทุกส่วนของสังคมต้องเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับบุคคลทุกคนและสังคม โดยส่วนรวม การศึกษาจึงเป็นเรื่องของทุกคน (All for Education) โดยแนวความคิดนี้เชื่อว่าการให้ทุกคนทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมคิดและร่วมดำเนินการในการจัดการศึกษา ตลอดจนการมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมิน

4.7.4 การกระจายอำนาจทางการศึกษา (Decentralization of Education) เป็นแนวความคิดที่มุ่งกระจายอำนาจการจัดการศึกษา ให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการศึกษา (Stakeholders) ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุด ได้แก่ สถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม แนวความคิดนี้เชื่อว่าการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้กับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการศึกษามากขึ้นนี้ จึงทำให้เกิดความร่วมมือในการจัดการศึกษา ให้ตอบสนองตามความต้องการของเขาและมุ่งมั่นพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับศรัทธาของผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมในที่สุด

4.7.5 การแสดงความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability) เป็นแนวความคิดที่มุ่งให้สถานศึกษาแสดงความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ในการจัดการศึกษา (Authorities) ต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ได้มาตรฐาน เพื่อเป็นหลักประกันและสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมได้อย่างแท้จริง

จากสาระสำคัญข้างต้นสรุปได้ว่า แนวคิดของการประกันคุณภาพการศึกษา คือ การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา (Child-Centered Development) การเรียนรู้และแสวงหาผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ การใช้สถานศึกษาเป็นฐานในการบริหารจัดการ (School-Based Management : SBM) เป็นศูนย์กลางของการผลิตที่สามารถสร้างผลผลิต มีส่วนร่วมและร่วมคิดร่วมทำ รับผิดชอบต่อจัดการศึกษา และเป็นการกระจายอำนาจทางการศึกษา ตลอดจนเพื่อเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ในการจัดการศึกษา

4.8 สภาพความสำเร็จของโรงเรียนที่มีการประกันคุณภาพการศึกษา

วารินทร์ สิ้นสูงสุด (2542 : 158) ได้กล่าวถึง ผลที่โรงเรียนจะได้รับจากการประกันคุณภาพการศึกษา ว่ามีดังนี้

4.8.1 ได้รับความนิยมนับและศรัทธา

4.8.2 มีความคล่องตัวในการบริหาร

- 4.8.3 มีการพัฒนาและประเมินตนเอง
- 4.8.4 มีการยกระดับคุณภาพสู่มาตรฐานสากล
- 4.8.5 เป็นแบบอย่างให้แก่ภาครัฐ
- 4.8.6 นักเรียนได้รับการพัฒนาศักยภาพมากยิ่งขึ้น
- 4.8.7 กระบวนการรับรองมาตรฐานคุณภาพเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

และประสิทธิผล

การประกันคุณภาพภายในระดับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2550 : 14-15) ได้กล่าวถึงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ไว้ว่าเพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจไปสู่สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานดังระบุไว้ในมาตรา 9 (2) ว่า “...(2) มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่ การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น...” กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ออกประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน 2544 เรื่องระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและปฐมวัย รวมทั้งได้มีการยกร่างกฎกระทรวงกำหนดระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและปฐมวัยโดยกำหนดองค์ประกอบ 8 ข้อ ดังนี้

1. การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
2. การพัฒนามาตรฐานการศึกษา
3. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
4. การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
6. การประเมินคุณภาพการศึกษา
7. การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
8. การผูกงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

ในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามขั้นตอนข้างต้น สำนักงานทดสอบทางวิชาการ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 8-38) ได้กล่าวถึงการจัดระบบบริหารและสารสนเทศของสถานศึกษาไว้ดังนี้

1. การจักระบบบริหารและสารสนเทศ

1.1 ความสำคัญของระบบสารสนเทศ

สถานศึกษาที่มีระบบสารสนเทศที่สมบูรณ์ ครบถ้วน เป็นปัจจุบันเรียกใช้ได้ สะดวกและตรงตามความต้องการ จะช่วยให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานพัฒนาคุณภาพ การศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการสร้างความมั่นใจที่ตั้งอยู่บนรากฐานของหลักวิชา หลักฐานข้อเท็จจริงที่สามารถตรวจสอบได้มีกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลที่เป็นวิทยาศาสตร์ กระบวนการและความสมเหตุสมผล เพราะสารสนเทศทั้งหลายนั้นนอกจากจะใช้ในการวางแผนการ ดำเนินงานและประกอบการตัดสินใจแล้ว ยังนำไปสู่การพัฒนาแนวความคิด และสร้างทางเลือก ใหม่ ๆ ในการดำเนินการต่าง ๆ ด้วย

1.2 สารสนเทศที่มีคุณภาพ

แม้จะยอมรับว่าข้อมูลสารสนเทศเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นเครื่องชี้นำในการบริหาร และดำเนินงานทางการศึกษาได้ แต่นั่นหมายถึง ข้อมูลและสารสนเทศเหล่านั้นจะต้องมี คุณภาพ ทั้งในด้านความถูกต้อง เชื่อถือได้มีความเป็นปัจจุบัน สามารถตอบสนองผู้ใช้ได้ ทันเหตุการณ์ ดังนั้น การสร้างระบบสารสนเทศให้มีคุณภาพจึงควรคำนึงถึงปัจจัยต่อไปนี้

1.2.1 มีการตรวจสอบความถูกต้อง (Verifiability)

1.2.2 มีความถูกต้องแม่นยำ (Accuracy)

1.2.3 มีความสมบูรณ์และครอบคลุม (Comprehensiveness)เพียงพอที่จะใช้

ตัดสินใจ

1.2.4 มีความชัดเจน (Clarity) ไม่ต้องตีความ แต่มีความกะทัดรัดได้ใจความ

1.2.5 มีความเกี่ยวข้องตรงต่อความต้องการของผู้ใช้ (Relevance)

1.2.6 มีความยืดหยุ่น (Flexibility)

1.2.7 ใช้ได้ง่าย รวดเร็ว (Accessibility)

1.2.8 สามารถจักระบบตั้งแต่การเตรียมข้อมูลนำเข้า การประมวลผล

และการนำผลรายงานในเวลาทันต่อเหตุการณ์ (Timeliness) การสร้างระบบสาร

สนเทศที่มีคุณภาพดังกล่าวข้างต้น จะนำไปสู่การมีสารสนเทศที่มีคุณภาพทั้งใน ด้านของความถูกต้องสมบูรณ์ ตรงกับความต้องการใช้ และทันต่อการใช้งาน

1.3 การจักระบบสารสนเทศ

ระบบสารสนเทศ สามารถจำแนกตามวิธีดำเนินการออกเป็น 3 ระบบ ซึ่งแต่ละ ระบบมีจุดเด่นและจุดด้อย พอสรุปได้ดังนี้

1.3.1 ระบบทำด้วยมือ (Manual) เป็นระบบที่เก็บโดยใช้การใช้เอกสารในรูปแบบต่าง ๆ ระบบนี้มีข้อดีคือ ค่าใช้จ่ายน้อย ส่วนข้อเสียคือ การเรียกใช้ไม่สะดวกและไม่ทันการ หากจัดระบบแฟ้มเอกสารไม่เหมาะสมเท่าที่ควร

1.3.2 ระบบกึ่งอัตโนมัติ (Semi-Automation) ระบบนี้ใช้มือทำส่วนหนึ่งและใช้เครื่องกลส่วนหนึ่ง กล่าวคือ ส่วนที่เป็นเอกสารต่าง ๆ ทำด้วยมือ และส่วนที่สร้างระบบสารสนเทศใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยระบบนี้มีข้อดีคือ ค่าใช้จ่ายไม่สูง การฝึกอบรมบุคลากรไม่มากนัก แต่มีข้อเสียคือ ถ้ารูปแบบเอกสารไม่เหมาะสม การปฏิบัติงานไม่เหมาะสมการดำเนินการจะล่าช้าหากข้อมูลจากการกรอกเอกสารผิดพลาด ระบบนี้จะทำได้ดีต่อเมื่อส่วนที่ทำด้วยมือทำได้สมบูรณ์แบบ ได้แก่ การกรอกข้อมูล ถูกต้อง มีระบบควบคุม ตรวจสอบอย่างดี เมื่อวิเคราะห์ภารกิจหลักของสถานศึกษาตามระดับการใช้ จะเห็นว่า มีสารสนเทศที่หลากหลายสำหรับการพัฒนาคุณภาพของงานให้บรรลุเป้าหมาย สารสนเทศที่เป็นจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพอยู่ที่สารสนเทศเพื่อการบริหารวิชาการและการบริหารจัดการเพราะสารสนเทศส่วนนี้จะช่วยทำให้เกิดการดำเนินงานเชิงคุณภาพ แต่อย่างไรก็ตามสารสนเทศส่วนอื่น ที่มีความเกี่ยวข้องจะช่วยให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายอย่างรวดเร็ว ถูกต้อง มีแหล่งข้อมูลอ้างอิงได้ เกิดทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจน

ดังนั้น เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการพัฒนาคุณภาพแต่ละระดับผู้บริหารจนถึงระดับ ผู้ปฏิบัติ สถานศึกษาอาจจัดระบบสารสนเทศภายในสถานศึกษาเพื่อให้เหมาะสมกับการนำไปใช้ โดยจำแนกเป็นระบบย่อย ๆ ดังนี้

1. ระบบสารสนเทศของสถานศึกษา ประกอบด้วยข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการรวมของสถานศึกษา สภาพเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ความต้องการของ ชุมชน สภาพการบริหารและการจัดการตาม โครงสร้างและภารกิจ เช่น ปฏิทินปฏิบัติงานของสถานศึกษา กิจกรรมประจำวันของสถานศึกษา ระบบเอกสารที่จำเป็น ในสถานศึกษา เป็นต้น

2. ระบบสารสนเทศเกี่ยวกับผู้เรียน เป็นระบบสารสนเทศที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนทั้งหมด สารสนเทศส่วนนี้เกิดจากผู้สอน หรือผู้ปฏิบัติงานเป็นส่วนใหญ่ เช่น ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน จำแนกเป็นรายชั้น รายปี ผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน รายงานผลความก้าวหน้าของผู้เรียน รายงานความประพฤติ / พฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียน ผลงานของผู้เรียน เทคนิคการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นต้น

3. ระบบสารสนเทศการบริหารวิชาการ เป็นการจัดระบบสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการพัฒนา กิจกรรมแนะแนว และการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น การมีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอน

บรรยากาศการเรียนการสอน ความหลากหลายในวิธีการและการใช้เครื่องมือประเมินสภาพการจัดบริการแนะแนว ผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นต้น

4. ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ สารสนเทศประเภทนี้ต้องมีกระบวนการรวม มีการเปรียบเทียบข้อมูลอย่างถูกต้องและทันสมัยจึงจะมีความหมายต่อการจัดการและการบริหารงานอย่างเต็มประสิทธิภาพตัวอย่างสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการในสถานศึกษา เช่น งานธุรการ การเงิน งานบุคลากร งานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน งานพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ทรัพยากร และสิ่งอำนวยความสะดวก งานอาคารสถานที่ เป็นต้น

5. ระบบสารสนเทศเพื่อการรายงาน สืบเนื่องจากการที่สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปีเพื่อรายงานต่อเขตพื้นที่การศึกษาที่รับผิดชอบหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงรายงาน ผู้ปกครอง ชุมชน และสาธารณชนให้รับทราบสารสนเทศส่วนนี้จึงเป็นการนำข้อมูลและสารสนเทศทั้ง 4 ส่วน ที่กล่าวข้างต้นมาสรุปเป็นภาพรวมที่เข้าใจง่าย กระชับรัดกุมผลสำเร็จตามสภาพและผลการพัฒนาที่เกิดขึ้นอันได้แก่ คุณภาพด้านผู้เรียน (ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยรวมเมื่อเทียบกับสถานศึกษาแห่งอื่น หรือเทียบกับกลุ่มโรงเรียน/เกณฑ์เฉลี่ยระดับจังหวัดระดับประเทศ ฯลฯ) คุณภาพด้านการจัดการเรียนการสอน (การจัดทำและพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาเทคนิคการสอน การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ การวิจัยในชั้นเรียน ฯลฯ) คุณภาพด้านการจัดการเรียนการสอน (การพัฒนาบุคลากร การบริหารการเงิน – บัญชี พัสดุ ครุภัณฑ์ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยี และห้องปฏิบัติการต่าง ๆ การให้บริการและจัดสวัสดิการ รวมทั้งการจัดระบบรักษาความปลอดภัยในสถานศึกษา ฯลฯ) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน (การจัดและพัฒนากิจกรรมร่วมกัน การให้บริการและการรับบริการระหว่างสถานศึกษากับชุมชนผลการดำเนินงานที่เกิดประโยชน์กับชุมชน เจตคติที่ดีระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ฯลฯ) รายงานควรใช้ภาษา ภาพหรือตารางที่เข้าใจง่าย

การนำสารสนเทศไปใช้ต้องประกอบด้วยข้อมูลและสารสนเทศจากหลาย ๆ ส่วน ส่วนใหญ่มักจะเกี่ยวข้องกับทั้งสารสนเทศพื้นฐานสารสนเทศด้านบริหารจัดการ และด้านวิชาการแต่จะต้องมีการสรุปผลและเปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งอื่นทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อช่วยในการตัดสินใจ เช่น งานสัมพันธ์กับชุมชน การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายใน งานประเมินตนเอง เป็นต้น

หลักสำคัญในการใช้ข้อมูลและสารสนเทศนั้นไม่ว่าจะเพื่อการใดก็ตาม ย่อมต้องประกอบด้วย การตัดสินใจทุกครั้ง ซึ่งหมายถึงว่าการใช้ข้อมูลและสารสนเทศ เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต้องคำนึงอยู่เสมอว่า สารสนเทศจะต้องเที่ยงตรงเชื่อถือได้ โดยเฉพาะผู้บริหารที่จะใช้

ข้อมูลประกอบการตัดสินใจวางแผนเพื่อพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา หรือเพื่อการตัดสินใจในระดับนโยบาย

1.4 แนวการจัดทำระบบสารสนเทศของสถานศึกษา

ในการจัดทำสารสนเทศ เรามักพบคำที่เกี่ยวข้องและเข้าใจความหมายคลาดเคลื่อน จึงขอสรุปนิยามของคำไว้ดังนี้

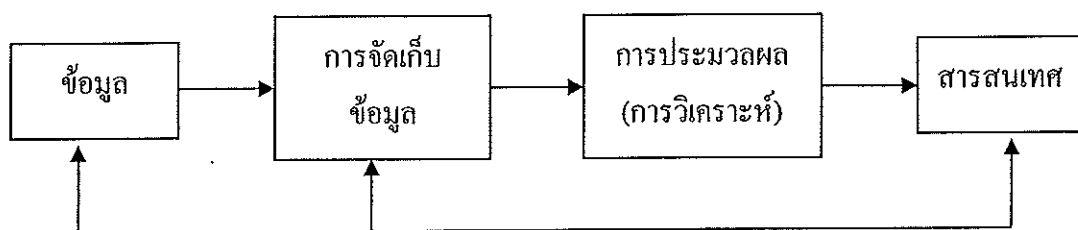
ข้อมูล (Data) หมายถึง ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ซึ่งอาจแสดงเป็นตัวเลข ตัวหนังสือ หรือสัญลักษณ์ ข้อเท็จจริงเหล่านี้เป็นสิ่งที่เก็บรวบรวมมาโดยยังไม่ผ่านการประมวลผลหรือการวิเคราะห์จัดกระทำ จึงทำให้ส่วนมากไม่มีความหมายสมบูรณ์พอที่จะนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจได้

สารสนเทศ (Information) หมายถึง ข้อมูลที่ได้ผ่านการประมวลผลหรือการวิเคราะห์ด้วยวิธีการต่าง ๆ จนอยู่ในรูปแบบที่มีความหมาย สามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจ หรือนำไปใช้ในเรื่องต่าง ๆ ได้ตามวัตถุประสงค์

ระบบสารสนเทศ (Information System) หมายถึง กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผลข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบสารสนเทศที่เป็นประโยชน์สูงสุด และการจัดเก็บรักษาอย่างมีระบบเพื่อสะดวกต่อการนำไปใช้ สารสนเทศที่ถูกจัดเก็บอย่างเป็นระบบ จะสามารถนำไปใช้สนับสนุนการบริหารและการตัดสินใจทั้งในระดับปฏิบัติการ ระดับหมวด/งาน/สายชั้น หรือระดับบริหาร

1.5 องค์ประกอบของระบบสารสนเทศ

การจัดทำระบบสารสนเทศมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ส่วนด้วยกัน ดังแสดงตามแผนภาพที่ 7

แผนภาพที่ 7 องค์ประกอบของระบบสารสนเทศ

ที่มา : สำนักทดสอบทางวิชาการ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 20)

1.5.1 ข้อมูล เป็นข้อเท็จจริงต่าง ๆ ภายในสถานศึกษาและในบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่งเป็นปัจจัยนำเข้าของระบบสารสนเทศ

1.5.2 การจัดเก็บข้อมูล เป็นการรวบรวมและจัดเก็บรักษาข้อมูล และสารสนเทศที่มีอยู่หรือที่ได้มาอย่างมีระบบ สะดวกต่อการนำมาประมวลผลหรือนำมาใช้ประโยชน์ และสามารถแก้ไข ปรับปรุง ให้เป็นปัจจุบันได้ง่าย

1.5.3 การประมวลผลหรือการวิเคราะห์ เป็นการกำหนดความสัมพันธ์ของข้อมูล จัดกระทำข้อมูลเพื่อให้เหมาะสมต่อการนำไปใช้ ซึ่งวิธีการประมวลผลข้อมูลเพื่อให้ได้สารสนเทศมีอยู่มากมาย เช่น การจัดหมวดหมู่การเรียงลำดับ การแจกแจง การทำ Cross tabulation ตารางแจกแจงข้อมูลตัวเลขแบบหลายประเภท) ตลอดจนถึงการใช้สูตรทางคณิตศาสตร์ต่าง ๆ (คำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความแปรปรวน ฯลฯ)

1.5.4 สารสนเทศ เป็นข้อมูลที่ผ่านกระบวนการประมวลผลหรือการวิเคราะห์แล้ว เป็นผลผลิตของระบบที่จะนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

ปัจจุบันในการจัดเก็บข้อมูล และการประมวลผลหรือการวิเคราะห์ข้อมูล มักมีการใช้เทคโนโลยีเช่น คอมพิวเตอร์ เป็นเครื่องมือที่จะทำให้การดำเนินการดังกล่าวสามารถกระทำได้รวดเร็วและถูกต้อง ทั้งนี้การประมวลผล อาจจัดกระทำในลักษณะของข้อมูลเชิงคุณภาพ ตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพก็ได้

ดังได้กล่าวแล้วว่า ระบบสารสนเทศ หมายถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ นำมาประมวลผล จนได้สิ่งที่มีความหมาย เรียกว่าสารสนเทศ รวมทั้งมีการเก็บรักษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ สะดวกต่อการนำไปใช้ประโยชน์ ด้วยเหตุนี้ในการจัดทำระบบสารสนเทศให้เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีระบบเป็นขั้นเป็นตอนเช่นกัน

การจัดทำระบบสารสนเทศในสถานศึกษา มีแนวทางดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1.6 การเตรียมการจัดทำระบบสารสนเทศ

ในการจัดทำระบบสารสนเทศของสถานศึกษา ควรมีการเตรียมโครงการ กำหนดผู้รับผิดชอบ วัตถุประสงค์การใช้ ตลอดจนรายการหรือแหล่งข้อมูลที่จำเป็นต้องใช้ ดังนี้

1.6.1 การแต่งตั้งคณะทำงาน ประกอบด้วยบุคลากรทุกฝ่าย/งานของสถานศึกษา ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล ประมวลผลข้อมูล ตลอดจนจัดเก็บข้อมูล และสารสนเทศให้สะดวกต่อการนำไปใช้

1.6.2 กำหนดวัตถุประสงค์ในการใช้สารสนเทศ เช่น เพื่อการบริหารจัดการ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนางานให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น เพื่อการตัดสินใจรวมทั้งเพื่อให้บริการแก่กลุ่ม/ฝ่าย/งานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

1.7 การดำเนินการจัดระบบสารสนเทศ

ในกระบวนการจัดระบบสารสนเทศ โดยทั่วไปมีขั้นตอนการดำเนินงานหลัก ๆ 5 ขั้นตอน คือ 1) การรวบรวมข้อมูล 2) การตรวจสอบข้อมูล 3) การประมวลผลข้อมูล 4) การนำเสนอข้อมูลและสารสนเทศ และ 5) การจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศ แต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

1.7.1 การรวบรวมข้อมูล โดยทั่วไป มีการจำแนกข้อมูลเป็น 2 ประเภทใหญ่ตามวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) แหล่งปฐมภูมิ (Primary sources) ข้อมูลที่ได้จากแหล่งนี้เรียกว่า “ข้อมูลปฐมภูมิ” ซึ่งได้จากแหล่งที่เกิดของข้อมูลโดยตรง เช่น การแสดงออกของนักเรียน พฤติกรรมของครู เป็นต้น

2) แหล่งทุติยภูมิ (Secondary sources) ข้อมูลจากแหล่งนี้เรียกว่า “ข้อมูลทุติยภูมิ” ได้จากการที่ผู้อื่นหรือหน่วยงานเก็บรวบรวมไว้ก่อนแล้ว ส่วนใหญ่อยู่ในรูปของสิ่งพิมพ์ เอกสาร รายงาน หรือหลักฐานต่าง ๆ การใช้ข้อมูลประเภทนี้จะต้องระมัดระวังเพราะอาจได้ข้อมูลที่ไม่เป็นปัจจุบัน แต่ส่วนดีก็คือประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ นั้นจะต้องกำหนดรายการข้อมูลที่ต้องการ กำหนดวิธีการจัดเก็บ สร้างหรือจัดหาเครื่องมือในการจัดเก็บได้สอดคล้องกับลักษณะของข้อมูลและแหล่งข้อมูล เช่น แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบบันทึก การสังเกต เป็นต้น นอกจากนี้ควรกำหนดเวลาในการจัดเก็บและหน่วยงานหรือบุคคลกรที่รับผิดชอบในการจัดเก็บให้ชัดเจน ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงการได้มาซึ่งข้อมูลที่ตรงตามความต้องการที่กำหนดไว้และมีความเชื่อถือได้ การที่จะรวบรวมข้อมูลได้เที่ยงตรงและเชื่อถือได้นั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบบางประการดังนี้

2.1) การวิเคราะห์ข้อมูลและสารสนเทศที่ต้องการจัดเก็บเพื่อให้ได้สารสนเทศที่จำเป็น และเก็บรวบรวมข้อมูลได้หลาย ๆ ด้าน จากแหล่งข้อมูลเดียวกันในคราวเดียวกัน ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกในการสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย ดังนั้น ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล สถานศึกษาควรวิเคราะห์สารสนเทศที่ต้องการ ประกอบกับวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.2) เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลมีความเที่ยงตรง (Validity) ชัดเจน เข้าใจง่าย

ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลมีหลายประเภทดังนี้

1. แบบสอบถาม

แบบสอบถามเป็นรายการคำถามที่ส่งไปให้ผู้ตอบรับตอบตามความสมัครใจเกี่ยวกับเรื่องที่คุณสร้างแบบสอบถามต้องการทราบส่วนมากมักสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลหรือความคิดเห็น แบบสอบถามมีทั้งแบบปิดซึ่งเป็นการสร้างรายการให้ผู้ตอบเลือกตอบจากตัวเลือกที่กำหนดให้และแบบเปิดซึ่งเป็นการสร้างคำถามชนิดปลายเปิดให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี

การสร้างแบบสอบถามมีหลายลักษณะ แต่ที่นิยมใช้มักเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scales) 3 หรือ 5 ระดับ และแบบใช้คำคุณศัพท์ ที่แสดงความหมายตรงข้ามกันอย่างมีเหตุผล

2. แบบสังเกต

แบบสังเกตเป็นเครื่องมือช่วยบันทึกข้อมูลจากการเฝ้าดูอย่างเอาใจใส่และจดบันทึกพฤติกรรมของผู้ถูกสังเกตอย่างมีระบบ ในการสังเกตผู้สังเกตไม่สามารถสังเกตพฤติกรรมหรือเหตุการณ์ได้ตลอดเวลาจำเป็นต้องอาศัยการสุ่มว่าจะสังเกตพฤติกรรมใดหรือเหตุการณ์ในช่วงระยะเวลาใด เช่น

2.1 การสุ่มเวลา (Time Sampling) เป็นการแบ่งเวลาที่จะสังเกตออกเป็นช่วงเพื่อให้สังเกตได้บ่อยครั้ง และเห็นพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ครูผู้สอนอาจใช้บ่อยในการสังเกตพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียน ทั้งในและนอกห้องเรียน

2.2 สุ่มเหตุการณ์ (Event Sampling) เป็นการกำหนดพฤติกรรมหรือเหตุการณ์ที่สังเกต และต้องสังเกตอย่างต่อเนื่องจึงจะเข้าใจดีและชัดเจนขึ้น ตัวอย่างการสังเกตแบบนี้เห็นได้ชัดเจนในเรื่องการนิเทศการสอนของสถานศึกษา

3. แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เป็นแบบบันทึกข้อมูลจากการสนทนากันอย่างมีจุดหมายตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า การสัมภาษณ์มี 2 ลักษณะ คือ

3.1 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นการใช้คำถามแบบเปิดเพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบได้อย่างอิสระ

3.2 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นการใช้คำถามที่เตรียมไว้แล้วตามลำดับ มักเป็นคำถามแบบมีคำตอบภายในตัว โดยมีทางเลือกให้

ในการตั้งคำถามเพื่อการสัมภาษณ์นั้นต้องให้ชัดเจน ไม่คลุมเครือและไม่ใช้คำถามนำหรือแนะนำคำตอบ

4. แบบประเมิน

แบบประเมินมีลักษณะคล้ายคลึงกับแบบสอบถามมีทั้งแบบประเมินตนเอง และแบบประเมินที่ให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่นเป็นผู้ให้ข้อมูล รายการคำถามหรือประเด็นการประเมินแต่ละข้อควรถามประเด็นเดียวและชัดเจน เช่น แบบประเมินตนเองเกี่ยวกับการแสวงหาความรู้และสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน เก็บข้อมูลเป็นรายบุคคล แบบประเมินการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนผู้ให้ข้อมูลอาจเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มก็ได้

5. แบบสำรวจรายการ

แบบสำรวจรายการ เป็นเครื่องมือที่มักสอบถามเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ โดยให้ผู้ตอบทำเครื่องหมายเพื่อแสดงว่า มี-ไม่มี เห็นด้วย-ไม่เห็นด้วยหรือชอบ-ไม่ชอบ เป็นต้น ในแต่ละเรื่องที่ถามจะมีอยู่หลายข้อเพื่อให้ครอบคลุมเรื่องที่จะถาม และตัวคำถามมักจะยกเป็นเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เราสร้างขึ้นเอง เพื่อสอบถามความรู้สึกรู้สึกของผู้ตอบ

6. แบบทดสอบ

แบบทดสอบก็เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเช่นกัน แบบทดสอบเป็นชุดของข้อคำถามที่สร้างอย่างเป็นระบบใช้สำหรับวัดพฤติกรรมของผู้เรียน แบบทดสอบที่ใช้อยู่ในสถานศึกษาปัจจุบันอาจแบ่งได้ 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Achievement Test) แบบทดสอบความถนัด (Aptitude Test) และแบบทดสอบบุคคลในสังคม (Personal – social Test) เช่น แบบทดสอบ เจตคติ แบบทดสอบ ความสนใจ แบบทดสอบบุคลิกภาพ เป็นต้น

2. การพัฒนามาตรฐานการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการกำหนดมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเป็นเป้าหมายการพัฒนาเยาวชนของชาติ การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะต้องสร้างความมั่นใจแก่สังคมว่า สถานศึกษามีศักยภาพในการพัฒนาผู้เรียนทุกคน ให้บรรลุผลสำเร็จตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

มาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานด้านผลผลิต เป็นผลการเรียนรู้ของหลักสูตรในระดับกว้างที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับทุกกลุ่มวิชาที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนเมื่อจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริม กำกับ ดูแล ตรวจสอบ ประเมินผล และการประกันคุณภาพทางการศึกษาของสถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตาม

มาตรฐานที่กำหนด รวมทั้งเป็นแนวทางในการกำกับ ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพการศึกษา ของสถานศึกษา

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้น ป.3 ป.6 ม.3 ม.6

มาตรฐานการเรียนรู้ปลายปี/ภาคเรียน เป็นผลการเรียนรู้รายปี/รายภาค เพื่อใช้เป็น หลักในการตรวจสอบพัฒนาการของผู้เรียนในด้านความรู้ทักษะ/กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ในแต่ละปี/ภาค

3. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เล่ม 4 สำนักงานทดสอบทางวิชาการ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2544 หน้า 10-74 ระบุว่า สถานศึกษามีภาระหน้าที่ที่สังคมมอบหมาย คือรับผิดชอบจัดการศึกษาที่มีคุณภาพให้แก่บุตร กุลธิดา ฉะนั้นอาจอาจได้ว่าการจัดการศึกษาคือ การผลิตผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยการพัฒนาความสามารถของสถานศึกษาควบคู่กันไปให้มีประสิทธิภาพดี เพียงพอที่จะจัดการศึกษาให้ผู้เรียน ได้อย่างมีคุณภาพ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า สถานศึกษาคำนึงงาน เพื่อให้ได้ผลผลิตที่สำคัญ 2 ประการ ดัง ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น คือ ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ บุคลิกลักษณะและคุณสมบัติตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและอีกประการหนึ่งคือ สถานศึกษาความสามารถในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนบรรลุผลลัพท์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ในกระบวนการผลิตหรือการพัฒนาการศึกษา สถานศึกษามีภาระงานมากมายนับตั้งแต่ การรับผู้เรียนเข้าเรียน จนกระทั่งผู้เรียนสำเร็จการศึกษาออกไป ภาระงานเหล่านี้สามารถแบ่งได้ เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ การพัฒนาระบบการจัดการ และการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นงาน ที่ต้องสร้างความเชื่อมั่นแก่สังคมว่า มีคุณภาพและพัฒนาควบคู่กันไป

1. การพัฒนาระบบการจัดการ ประกอบด้วยกระบวนการใหญ่ ๆ คือ

1.1 กระบวนการพัฒนาองค์กร

1.1.1 การพัฒนาศักยภาพให้พร้อมที่จะปฏิรูปการเรียนรู้

1.1.2 พัฒนาความเป็นผู้นำทางวิชาการ และพัฒนาขีดความสามารถของ

บุคลากร

1.1.2 จัดโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ปลอคภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้

1.1.3 ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการเรียน

การสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 กระบวนการพัฒนาคุณภาพที่ยั่งยืนและต่อเนื่อง

1.2.1 พัฒนาระบบพื้นฐานข้อมูลการศึกษาเพื่อการปรับปรุงคุณภาพ

1.2.2 จัดทำและทบทวนแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เหมาะสมและทันสมัยอยู่เสมอ

1.2.3 พัฒนาผลการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สูงขึ้นเป็นลำดับสอดคล้องกับ
มาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2.4 นิเทศกำกับติดตามการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
ของสถานศึกษาทุกชั้นตอน

1.2.5 ปฏิบัติการปรับปรุงแก้ไขและการป้องกันข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นจาก
การนิเทศสถานศึกษา

1.2.6 ตรวจสอบ ทบทวน คุณภาพทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนตาม
มาตรฐานและความก้าวหน้าในการดำเนินงานของสถานศึกษาเมื่อครบรอบการดำเนินงานที่
กำหนดในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

1.2.7 การรายงานผลการปฏิบัติประจำปี

1.3 กระบวนการสร้างความร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

1.3.1 ส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม
ต่าง ๆ ของสถานศึกษา

1.3.2 ร่วมกับผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาในการ
สร้างสรรค์กิจกรรมคุณภาพ

2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

ดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ให้เป็นไปตามแนวทาง
ของหมวด 4 แห่ง พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการดังนี้

2.1 กระบวนการพัฒนาให้คิดเป็น ทำเป็น

2.2 กระบวนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

3. การพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาคือมุ่งเน้น
ผลลัพธ์ที่ดีขึ้นต้องดำเนินการ โดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั่วทั้งสถานศึกษา ดังนั้น ภายหลังจากวางแผน
และดำเนินการแล้ว จะต้องแสดงความสำเร็จของผลการดำเนินงาน ระบุถึงสิ่งที่มีการปรับปรุง
เพื่อเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อผลสัมฤทธิ์ ฉะนั้นด้วยกระบวนการปฏิบัติงานเชิงระบบ เป็น
วัฏจักร มีการวางแผน การปฏิบัติงาน การตรวจสอบ และปรับปรุง แล้ววางแผนใหม่และนำสู่การ

ปฏิบัติใหม่เป็น วัฏจักรไปตลอดโดยในแต่ละรอบจะมีการตรวจสอบและนำข้อมูลกลับมาปรับปรุงแก้ไขผลการปฏิบัติงานก็จะดีขึ้น บรรลุเป้าหมายที่สูงขึ้น เกิดการยกระดับคุณภาพอย่างต่อเนื่อง บนรากฐานการวัดความก้าวหน้า การดำเนินการเปลี่ยนแปลงบนข้อมูลที่เชื่อถือได้ และความร่วมมือกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาสถานศึกษาแบบรอบด้านอย่างต่อเนื่อง

4. แผนพัฒนาคุณภาพคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

เพื่อให้การจัดการศึกษابรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย สถานศึกษาควรสามารถตอบคำถามต่อไปนี้ได้เพื่อเป็นฐานในการพัฒนา คือ

- 4.1 สถานะปัจจุบันของสถานศึกษาอยู่ ณ จุดใด สภาพเป็นอย่างไร มีจุดเด่นด้านใด มีสิ่งใดที่เป็นปัญหาจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขหรือเน้นส่งเสริมยิ่งขึ้น
- 4.2 เป้าหมายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาคืออะไร
- 4.3 สถานศึกษาจะดำเนินการอย่างไรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย
- 4.4 สถานศึกษาทราบถึงความสำเร็จได้อย่างไร

การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาจะตอบคำถามข้างต้นเหล่านั้น เพื่อเป็นทิศทาง ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

5. ข้อกำหนดของการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เป็นกรอบงานเพื่อการปรับปรุงแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา จึงเป็นกระบวนการที่สถานศึกษา ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันจัดทำเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในคุณภาพผู้เรียนที่สูงขึ้นด้วยกระบวนการพัฒนาที่สนองตอบปัญหา และความต้องการของสถานศึกษาชุมชน การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาจึงมีข้อกำหนด ดังนี้

5.1 มีการวางแผนอย่างต่อเนื่อง แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต้องมีความต่อเนื่องทุกปี เพื่อสามารถเปรียบเทียบความสำเร็จของผู้เรียนแต่ละปี และเกิดการพัฒนาต่อเนื่อง

5.2 มีการกำหนดระดับความก้าวหน้าทีพอเพียงอย่างชัดเจน แผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาต้องเป็นแหล่งเพื่อการตรวจสอบ และเปรียบเทียบความก้าวหน้าของผลการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละปี โดยกำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จของผู้เรียนให้ชัดเจน

5.3 มุ่งเน้นความสำเร็จในการพัฒนาผู้เรียน แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต้องจัดทำโดยยึดแนวทาง 3 ประการนี้คือ

5.3.1 ผู้เรียนทุกคนได้พัฒนาการเรียนรู้

5.3.2 วิธีการที่จะทราบว่าผู้เรียนทุกคนได้พัฒนาการเรียนรู้

5.3.3 การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเพื่อให้ผู้เรียนทุกคนประสบความสำเร็จตามมาตรฐานหลักสูตรทั้งนี้ สถานศึกษาจะต้องตอบคำถาม 3 ข้อต่อไปนี้

- 1) สถานะปัจจุบันของสถานศึกษาเป็นอย่างไร
- 2) ทิศทางเป้าหมายในอนาคตของสถานศึกษาคืออะไร
- 3) ยุทธศาสตร์ แนวดำเนินงานการพัฒนาจะอย่างไร

5.4 แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา จัดทำโดยสอดคล้องกับบริบทต่าง ๆ ได้แก่ นโยบายและเป้าหมายการศึกษาที่กำหนดโดยรัฐ ความคาดหวังของชุมชน

5.5 แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต้องเกิดจากการร่วมกันคิดอย่างเป็นระบบด้วยความรอบคอบ รอบรู้ และรอบด้าน เกี่ยวกับสิ่งที่ประสงค์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยตระหนักว่าคุณค่าของการวางแผนที่อยู่ที่กระบวนการวางแผนที่เอื้อให้เกิดสิ่งต่อไปนี้

5.5.1 เกิดการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษาตลอดจนผู้มีส่วนร่วมกันผลผลิตของสถานศึกษา โดยตระหนักว่าทุกฝ่ายทั้งบุคลากรภายในและภายนอกสถานศึกษามีภาระรับผิดชอบต่อผลสำเร็จของผู้เรียน ผู้สีกเป็นเจ้าของแผนและรับผิดชอบต่อการนำแผนสู่การปฏิบัติ

5.5.2 เกิดการเก็บรวบรวมข้อมูลคุณภาพผู้เรียนจากแหล่งต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ทั้งข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ โดยนำข้อมูลมาอภิปราย วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้ได้ประเด็นต่าง ๆ ชัดเจนสามารถบรรลุข้อยุติเพื่อการตัดสินใจร่วมกัน

5.5.3 เกิดการใช้ข้อมูลตามข้อเท็จจริงจากห้องเรียนมาพัฒนาคุณภาพอันนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนที่สูงขึ้น

5.5.4 เกิดผลทางปฏิบัติได้ทันทีเพราะสถานศึกษารู้จุดเด่น สิ่งที่เป็นปัญหาที่จะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข ลำดับจุดเน้นการพัฒนา ยุทธศาสตร์ วิธีการ และแนวปฏิบัติที่เป็นไปได้ และสอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษา

6. บทบาทของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

6.1 เป็นทิศทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาโดยได้ออกแบบกิจกรรมการพัฒนาด้านต่าง ๆ ที่สถานศึกษาจะต้องจัดการให้มีมาตรฐานสูงขึ้นไว้ล่วงหน้า บนพื้นฐานความเป็นไปได้ในการดำเนินงานของสถานศึกษา แผนนี้จึงเป็นเสมือน “แผนที่” หรือ

“พิมพ์เขียว” การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่พึงประสงค์

6.2 เป็นเครื่องมือสร้างความเชื่อมั่นแก่ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องว่าสถานศึกษาจะสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตรได้ โดยดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่จัดทำขึ้น

6.3 เป็นเอกสารหลักสำหรับการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในและภายนอก โดยการดำเนินงานของสถานศึกษาจะเป็นไปตามกรอบงานที่แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษากำหนด

4. การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่จะสร้างความมั่นใจได้ว่า สถานศึกษาได้พัฒนาศักยภาพการจัดการศึกษาให้สามารถดำเนินการได้บรรลุตามเป้าหมาย แผนที่ดีควรมีลักษณะสำคัญ 9 ประการ ต่อไปนี้

4.1 องค์ประกอบต่าง ๆ ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ต้องมีความชัดเจนสอดคล้องรับกันอย่างสมเหตุสมผล และเป็นระบบ

4.1.1 วิสัยทัศน์และภารกิจต้องมีความชัดเจนเป็นที่เข้าใจและยอมรับร่วมกันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

4.1.2 การวางแผนและการออกแบบกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานศึกษา เช่น การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ตลอดจนการบริหารจัดการต้องประสานสัมพันธ์และมีความสอดคล้องกัน และต่างมุ่งไปสู่เป้าหมายร่วมกันอย่างเป็นระบบ

4.2 ระบบการสนับสนุนภายใน ผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาและบุคคลที่เกี่ยวข้องต้องเห็นชอบกับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และให้ความสนับสนุนและร่วมมืออย่างจริงจัง ในการนำแผนสู่การปฏิบัติ

4.3 เป้าหมาย วัดดูประสงค์ และตัวบ่งชี้ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต้องเป็นสิ่งที่สังเกตได้ในเชิงปริมาณ

4.4 ยุทธศาสตร์ และเทคนิควิธีต่าง ๆ ที่ใช้ในกระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ตลอดจนการบริหารจัดการ ต้องตั้งอยู่บนรากฐานทางทฤษฎี หรือหลักวิชาที่ถูกต้อง และต้องมีผลการวิจัยเชิงประจักษ์สนับสนุนประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

4.5 แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต้องกำหนดรูปแบบ และวิธีการพัฒนาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถปฏิบัติภารกิจตามแผนอย่างได้ผลดี

4.6 แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ต้องระบุแหล่งวิทยากร ภายนอกที่จะให้ความร่วมมือช่วยเหลือ และสนับสนุนทางวิชาการ

4.7 ผู้ปกครองและชุมชนต้องมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมและรับบทบาทสำคัญ ในกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

4.8 ต้องมีการประสานสัมพันธ์และระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เช่น หน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน สถาบันและมูลนิธิต่าง ๆ เพื่อนำมาสนับสนุนการดำเนินงาน ตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

4.9 ต้องมีเครื่องมือและระบบการวัดและประเมินการเรียนรู้ และผลสัมฤทธิ์ ของผู้เรียนที่สอดคล้องกับมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา

หนังสือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เล่ม 5 ได้กล่าวถึงแนวทางการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในของสถานศึกษา สำนักทดสอบ ทางวิชาการ กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ 2544 หน้า 7- 31 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นกลไกการพัฒนาการศึกษาที่สร้างความมั่นใจและเป็นหลักการประกันคุณภาพต่อผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพ มาตรฐานหลักสูตร โดยสถานศึกษาต้องจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดำเนินการพัฒนา คุณภาพตามแผนประจำปี โดยการดำเนินงานร่วมกันของคณะบุคลากรในสถานศึกษา ชุมชน และ ผู้เกี่ยวข้อง การตรวจสอบทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาจึงเป็นกระบวนการหนึ่ง ในการดำเนินงานเพื่อติดตามรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานและผลการดำเนินงานของสถานศึกษา ตามแผนที่กำหนดไว้ เพื่อพิจารณาประสิทธิภาพและประสิทธิผลการดำเนินงานและความเป็นที่ ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในชุมชน และสังคม

5.1 ความหมาย ความสำคัญ และวัตถุประสงค์

ความหมายของการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเป็นกระบวนการประเมินตนเอง ของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยความร่วมมือของบุคลากรในสถาน ศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นเป้าหมาย จุดเน้น และทิศทางการพัฒนาสถานศึกษา โดยจำแนกได้ดังนี้

5.1.1 การตรวจสอบ เป็นการรวบรวมข้อมูลการดำเนินงาน และผลการดำเนินงานของสถานศึกษาสำหรับนำไปเป็นข้อมูลประกอบการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง โดยความร่วมมือของบุคลากรในสถานศึกษา

5.1.2 การทบทวน เป็นการนำข้อมูลการดำเนินงานและผลการดำเนินงานของสถานศึกษาที่ผ่านการตรวจสอบแล้วมาพิจารณาเปรียบเทียบว่า เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด และหาสาเหตุตลอดจนแนวทางแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนา เพื่อให้เกิดความมั่นใจในคุณภาพและประสิทธิภาพของสถานศึกษา

5.2 ความสำคัญของการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

5.2.1 เป็นกระบวนการติดตามรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศการดำเนินงาน และผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาเพื่อปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

5.2.2 ทำให้สถานศึกษา ได้วิเคราะห์ตนเองเพื่อทราบความก้าวหน้าจุดเด่น และจุดด้อยของการดำเนินงาน อันจะนำไปสู่การร่วมกันปรับปรุงพัฒนา และตรวจสอบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด

5.2.3 เป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยให้บุคลากรในสถานศึกษาร่วมมือกันแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาอย่างเป็นระบบ ตลอดจนเปิด โอกาสให้บุคคลจากภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือและพัฒนาสถานศึกษา โดยใช้ข้อมูลและสารสนเทศผลการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในการตัดสินใจกำหนดแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาต่อไป

5.3 ความสำคัญของการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

5.3.1 เป็นกระบวนการติดตามรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศการดำเนินงาน และผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

5.3.2 ทำให้สถานศึกษา ได้วิเคราะห์ตนเองเพื่อทราบความก้าวหน้าจุดเด่นและจุดด้อยของการดำเนินงาน อันจะนำไปสู่การร่วมกันปรับปรุงพัฒนา และตรวจสอบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด

5.3.3 เป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยให้บุคลากรในสถานศึกษาร่วมมือกันแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาอย่างเป็นระบบ ตลอดจนเปิด โอกาสให้บุคคลจากภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือและพัฒนาสถานศึกษา โดยใช้ข้อมูลและสารสนเทศผลการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพในการตัดสินใจกำหนดแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาต่อไป

5.4 วัตถุประสงค์ของการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

5.4.1 เพื่อให้สถานศึกษาสามารถติดตามรวบรวมข้อมูลความก้าวหน้าของการดำเนินงาน และการปฏิบัติงาน ได้อย่างต่อเนื่อง

5.4.2 เพื่อรวบรวมจัดระบบข้อมูลสารสนเทศและนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด

5.4.3 เพื่อปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับเพื่อสร้างความพึงพอใจแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง

5.4.4 เพื่อเตรียมความพร้อมในการรับการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพจากภายนอก

5.5 กระบวนการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

5.5.1 การวางแผนการดำเนินงานตรวจสอบและทบทวนภายในสถานศึกษา

1) ชี้แจงแนวการดำเนินงาน/วิธีตรวจสอบและทบทวนภายในให้บุคลากรทุกคนรู้และเข้าใจ ชี้แจงวัตถุประสงค์และขอบข่ายสาระสำคัญของการตรวจสอบและทบทวนภายในฯ

2) วางแผนกำหนดการตรวจสอบและทบทวนภายในของทุกคน/หมวด/โครงการ/ฝ่ายและภาพรวม

5.5.2 วิธีการดำเนินงาน

1) ครูทุกคนดำเนินการตรวจสอบและทบทวนฯ ภาระงานกิจกรรมของตนเอง หัวหน้าหมวด/โครงการ/ ศึกษารวบรวมข้อมูลสรุปเสนอคณะทำงานฯ

2) คณะทำงานตรวจสอบและทบทวนภายในฯ สรุปเป็นข้อมูลเสนอผู้บริหารสถานศึกษา เป็นข้อมูลระดับฝ่ายและภาพรวมสถานศึกษา

5.5.3 การสรุปผลการตรวจสอบและทบทวนภายในฯ

1) เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่ามีการตรวจสอบและทบทวนภายในทุกระดับ

2) สรุปผลการดำเนินงานเทียบกับสิ่งที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการและแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3) เสนอแนะว่า ควรปรับปรุงและพัฒนาอะไร

5.5.4 การรายงานข้อมูล

1) ระยะเวลาและวันที่ ที่ทำการตรวจสอบและทบทวนภายใน

2) ขอบเขตและวัตถุประสงค์

- 3) วิธีการ/มาตรฐานที่ใช้ตรวจสอบและทบทวนภายใน
- 4) สิ่งที่สามารถทำได้สำเร็จน่าพอใจและสิ่งที่ไม่เป็นไปตามสภาพที่คาดหวัง
- 5) ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาสิ่งที่ดีให้ดียิ่งขึ้น และการแก้ไขสิ่งที่ไม่เป็นไป

ตามสภาพที่คาดหวัง

6) ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาสิ่งที่ดีให้ดียิ่งขึ้น และการแก้ไขสิ่งที่ไม่เป็นไปตามสภาพที่คาดหวัง เพื่อให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

5.5.5 การปฏิบัติเพื่อการพัฒนาและการแก้ไขปรับปรุง

1) ระบุถึงสิ่งที่กระทำได้ดีสำเร็จน่าพอใจ และสิ่งที่ไม่เป็นไปตามสภาพที่คาดหวัง

2) จัดทำบันทึกข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาสิ่งที่ดีให้ดียิ่งขึ้นและแก้ไขสิ่งที่ไม่เป็นไปตามสภาพที่คาดหวัง และเพื่อให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

3) กำหนดระยะเวลาในการปรับปรุง

4) ตรวจสอบและทบทวนการดำเนินงานซ้ำ

5) ถ้าแก้ไขแล้วเสร็จ ให้สรุปเสนอ

5.6 แนวดำเนินการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

การตรวจสอบและทบทวนภายในฯ ต้องให้บุคลากรทุกคนทุกฝ่าย รวมทั้งผู้บริหาร และครูร่วมในกระบวนการ โดยเน้นการเป็นผู้นำการให้โอกาสทุกคนมาร่วมทำงาน ทักษะในการจัดการ กำหนดเป้าหมายสร้างทีมงาน กำหนดงานและมีมนุษยสัมพันธ์กับทุกคนในสถานศึกษาและชุมชน โดยจุดเน้นของการตรวจสอบและทบทวนภายในฯ ต้องช่วยให้เกิดการปรับปรุงพัฒนางาน ซึ่งอาจไม่ใช่เรื่องใหม่ของสถานศึกษา เช่น การสังเกตชั้นเรียน การติดตามนักเรียน การวิเคราะห์ข้อมูล การรวบรวมและตรวจผลงาน ตัวอย่างของนักเรียน การสัมภาษณ์สมาชิกชุมชนเป็นต้น ดังนั้น ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง จะเป็นผู้ตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยมีแนวปฏิบัติดังนี้

5.6.1 ครูทุกคนที่ได้รับการมอบหมายความรับผิดชอบงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและแผนปฏิบัติงานประจำปี จะต้องตรวจสอบและทบทวนการดำเนินงานของตนเองตามภาระรับผิดชอบและสภาพความสำเร็จที่กำหนดไว้

5.6.2 บุคลากรทุกหมวด/โครงการ/งาน จะต้องตรวจสอบและทบทวนการดำเนินงาน โดยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลการตรวจสอบและทบทวนการปฏิบัติงานของคณะครูที่รับผิดชอบกิจกรรม ในหมวด โครงการ/งาน ทั้งนี้อาจมีการตรวจสอบและทบทวนข้อมูลเพิ่มเติม

ตามความจำเป็นเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนตามสภาพความสำเร็จที่กำหนดในระดับหมวด/
โครงการ/งาน

5.6.3 คณะผู้บริหารสถานศึกษาทุกฝ่าย จะต้องตรวจสอบและทบทวนการ
ดำเนินงานของทุกฝ่ายและภาพรวมสถานศึกษา โดยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลของหมวด/โครงการ
ในฝ่ายและภาพรวม

นอกจากนี้การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษา
จำเป็นต้องมีคณะบุคคลหรือคณะทำงานซึ่งมีทักษะในการทำงานอย่างดี รับผิดชอบการดำเนินงาน
ในภาพรวมของสถานศึกษา

สถานศึกษาควรเลือกคณะบุคคลหรือคณะทำงานที่ดำเนินงานพัฒนาสถานศึกษา
ด้วยการพิจารณาจากผู้มีประสบการณ์ และรู้สภาพปัญหาของสถานศึกษาเป็นอย่างดี โดยเลือกจาก
ตัวแทนของฝ่ายต่าง ๆ หรือจากอาสาสมัครให้ครอบคลุมจากงาน/โครงการรวมทั้งสมาชิกในชุมชน
ที่เกี่ยวข้อง จำนวนคณะทำงานขึ้นอยู่กับขนาดของสถานศึกษาซึ่งมีข้อจำกัด เช่น ถ้ามีจำนวนมาก
จะทำให้ได้ความคิดหลากหลายเพราะเป็นตัวแทนจากหลายฝ่าย แต่มีข้อเสียคือคณะทำงานที่มี
จำนวนมากอาจมีปัญหาในการจัดประชุมและมีความแตกต่างทางความคิดมาก

สถานศึกษาอาจเชิญผู้เชี่ยวชาญเป็นที่ปรึกษาเพื่อให้เกิดความคิดใหม่ ๆ ได้ การ
กำหนดเวลาทำงาน สถานศึกษาจะเป็นผู้กำหนดหรือให้คณะทำงาน เป็นผู้กำหนดเวลาเองก็ได้
โดยต้องคำนึงถึงระยะเวลาเปิด- ปิด ภาคเรียนของสถานศึกษาอาจกำหนดไว้ตลอดปี และควรให้
สัมพันธ์กับปีงบประมาณ และงาน / โครงการที่เกี่ยวข้อง

ในการดำเนินการตรวจสอบและทบทวนภายในฯ ต้องยึดหลักดังนี้

1. ตระหนักเสมอว่าสิ่งสำคัญที่สุดคือการพัฒนาการศึกษาของผู้เรียนตามที่
กำหนดในมาตรฐานหลักสูตร
2. ทำงานด้วยความโปร่งใส ไม่มีความลับใด ๆ เกี่ยวกับข้อมูลการดำเนินงาน
และการตรวจสอบและทบทวนภายในฯ
3. ไม่ให้เกิดความขัดแย้ง หรือเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในกรณีขัดแย้ง
4. ทุกคนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนตามกระบวนการ
5. ไม่ตัดสินหรือวิพากษ์วิจารณ์ใด ๆ ในขณะทำงาน
6. พิจารณาตามข้อมูล ร่องรอย หลักฐานที่ปรากฏ

5.7 แนวทางการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา มีดังนี้

5.7.1 สถานศึกษาจะต้องตอบคำถามสำคัญเกี่ยวกับเป้าหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งมีคำถามหรือประเด็นสำคัญ 3 คือ คือ

- 1) นักเรียนทุกคนมีการเรียนรู้และได้รับการบริการหรือไม่
- 2) สถานศึกษารู้ได้อย่างไรว่านักเรียนเกิดการเรียนรู้
- 3) กิจกรรมที่ควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ นักเรียนประสบความสำเร็จ

ดีขึ้น มีอะไรบ้าง

5.7.2 สถานศึกษาจะต้องตอบคำถามสำคัญเพื่อจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังนี้

- 1) ขณะนี้สถานศึกษาอยู่ที่ไหน สภาพเป็นอย่างไร
- 2) เป้าหมายการพัฒนาของสถานศึกษา
- 3) สถานศึกษาจะบรรลุเป้าหมายอย่างไร
- 4) สถานศึกษาจะรู้ความสำเร็จได้อย่างไร

5.7.3 สถานศึกษาจะต้องตรวจสอบทบทวนและรายงานคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษามีส่วนร่วมในการดำเนินการ การตรวจสอบและทบทวนภายในเป็นกระบวนการประเมินตนเองของสถานศึกษาที่เป็นระบบอย่างจริงจัง และเป็นกระบวนการที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นเวลายาวนาน โดยสนับสนุนให้ครู ผู้ปกครอง และผู้แทนชุมชนเข้าร่วมพิจารณาทบทวนถึงนโยบายและการปฏิบัติของสถานศึกษาซึ่งมีคำถามสำคัญของการตรวจสอบและทบทวนภายใน ๓ ได้แก่

- 1) สภาพสถานศึกษาทำที่เป็นอยู่มีลักษณะอย่างไร
- 2) เป้าหมายของสถานศึกษาคืออะไร
- 3) สถานศึกษาจะทำอะไรบ้างเพื่อไปสู่เป้าหมายนั้น
- 4) จะรู้ได้อย่างไรว่าได้บรรลุเป้าหมายนั้นแล้ว

5.8 ขอบข่ายการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

5.8.1 วิสัยทัศน์และภารกิจของสถานศึกษา

วิสัยทัศน์เป็นสภาพที่พึงปรารถนาในอนาคตที่วางอยู่บนพื้นฐานของความจริง บ่งบอกภารกิจของสถานศึกษา วิสัยทัศน์ที่ดีต้องมีความชัดเจนสอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษา เกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายเป็นความต้องการของท้องถิ่นและมีระยะเวลาที่แน่นอน

5.8.2 แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

เป็นแผนที่บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องได้ร่วมกันจัดทำอย่างมีระบบ มีความชัดเจน ถูกต้อง สอดคล้องกับมาตรฐานของสถานศึกษามีแนวทางกำกับติดตามและประเมินอย่างชัดเจน ในการตรวจสอบและทบทวนแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มีอยู่แล้วหรือพัฒนาขึ้นมาใหม่ ทบทวนแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มีอยู่แล้วหรือพัฒนาขึ้นมาใหม่จะประกอบด้วยการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การวางแผนพัฒนาตามผลการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ การศึกษาคควรให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมและให้แผนมีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน หลังจากการตรวจสอบและทบทวนแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาแล้วควรเสนอแนวทางเพื่อนำ แผนไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพอย่างแท้จริง รวมทั้งจัดทำเอกสารเผยแพร่ให้ทุกคนที่เกี่ยวข้อง ทราบและนำไปปฏิบัติ

5.8.3 การเรียนการสอน

เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเน้นคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนตามมาตรฐานผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครู จะต้องออกแบบการเรียนรู้ตามสภาพจริง ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ เรียนรู้จากการปฏิบัติด้วย ตนเอง ทั้งนี้ การเรียนรู้จะเกิดขึ้น ได้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่สอดคล้องกับการรับรู้ของผู้เรียน การเรียนรู้ ความก้าวหน้าและผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

เป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินงานตรวจสอบและทบทวนภายใน๑ ต่อเนื่อง จากการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่แสดงให้เห็นถึง โปรแกรมที่มีคุณภาพของสถานศึกษา อันทำให้นักเรียน เกิดคุณลักษณะตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ โดยสถานศึกษาทุกแห่งต้องกำหนดมาตรฐาน การเรียนรู้ของผู้เรียน มีการวัดการประเมินผลที่สอดคล้องกับมาตรฐานดังนั้น การตรวจสอบ ทบทวนการเรียนรู้ ความก้าวหน้า และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน จึงต้องประกอบด้วย การพัฒนา หลักสูตร ผลงานของนักเรียนระบบการประเมิน และการสนับสนุนการเรียนรู้

5.8.4 การบริหารและการจัดการ

เป็นการนำทรัพยากรและวิธีการมาดำเนินการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มี โครงสร้างชัดเจน มีระบบ มีมาตรฐาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดการบริหารและการจัดการที่ดี ควรมุ่งเน้นคุณภาพผลผลิตขององค์กร ผู้บริหารมีภาวะความเป็นผู้นำ ให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วม อย่างจริงจังในทุกด้าน เช่น ด้านการบริหารหลักสูตร ส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพสำหรับบุคลากร การจัดสภาพแวดล้อม ฯลฯ โดยมุ่งหวังผลการพัฒนาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ด้วยการสร้าง คุณค่าให้กับผู้เรียน ผู้ปกครอง บุคลากร ชุมชนมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางการศึกษา ตลอดจนสถานศึกษา และสังคมโดยส่วนรวม

6. การประเมินคุณภาพการศึกษา

การตรวจสอบและประเมินคุณภาพการศึกษาเป็นการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยสถานศึกษาควรมีวิธีการดังนี้

6.1 เริ่มจากคณะผู้ปฏิบัติงาน/กิจกรรม ซึ่งได้แก่บุคลากรทุกคนที่ได้รับมอบหมาย การปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการประจำปี จะเป็นผู้ตรวจสอบและทบทวนการปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ของตนเองเป็นระยะต่อเนื่องตามปฏิทินปฏิบัติงาน รวมทั้งการปรับปรุงแก้ไข การปฏิบัติงานตามสภาพที่คาดหวังไว้

6.2 หมวดวิชา/โครงการ/ฝ่าย จะศึกษารวบรวมร่องรอยหลักฐานการดำเนินงาน และผลการตรวจสอบและทบทวนของคณะผู้ปฏิบัติงานสรุปเป็นข้อมูลการตรวจสอบและทบทวนการดำเนินงาน หมวดวิชา/โครงการ ทั้งนี้อาจมีการรวบรวมข้อมูลหรือร่องรอยการดำเนินงานเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ผลการดำเนินงานที่ชัดเจนเป็นที่ยอมรับ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติให้ไปสู่เป้าหมาย

6.3 ภาพรวมสถานศึกษา คณะทำงานที่สถานศึกษาแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ตรวจสอบ ทบทวนและรายงานคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา จะศึกษาและรวบรวมข้อมูล ร่องรอยหลักฐานการตรวจสอบและทบทวนทั้งหมดในภาพรวมตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และจัดทำรายงานเสนอเพื่อดำเนินการพัฒนาคุณภาพต่อไป

การดำเนินงานดังกล่าวควรกำหนดระยะเวลาเพื่อรวบรวมข้อมูลไว้ล่วงหน้า เช่น ผู้ปฏิบัติงานควรมีการบันทึกข้อมูลทุกครั้ง และสรุปเสนอหมวดทุกสัปดาห์ หมวดวิชาควรมีการรวบรวมและสรุปทุกเดือนและนำเสนอในการประชุมหมวดประจำเดือน ภาพรวมควรรวบรวมข้อมูลและสรุปภาพรวมทุกหมวด

คณะผู้ปฏิบัติงาน ในที่นี้หมายถึง ฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปกครอง ฝ่ายธุรการ ฝ่ายบริการ หมวดวิชา คณะดำเนินการ โครงการ คณะผู้จัดกิจกรรม หรือคณะผู้ปฏิบัติงานอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้วในโรงเรียน โรงเรียนควรพิจารณารายละเอียดในการตรวจสอบแต่ละเรื่องแล้ว กำหนดตั้งแต่ต้นว่า คณะผู้ปฏิบัติงานคณะใด/ระดับใด จะตรวจสอบและทบทวนเรื่องใดบ้าง แล้วจัดทำตารางกำหนดรายการตรวจสอบของแต่ละคณะไว้ คณะผู้ปฏิบัติงานควรถือว่าการตรวจสอบและทบทวนการทำงานของตนทุกครั้งที่มีการปฏิบัติงานเป็นงานปกติไม่ใช่งานพิเศษแต่อย่างใด

7. การจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี

แนวทางในการจัดทำรายงานประจำปีได้กล่าวไว้ในหนังสือการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เล่มที่ 6 สำนักทดสอบทางวิชาการ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2544 หน้า 7-13 ว่ารายงานคุณภาพการศึกษาประจำปีของสถานศึกษาจัดทำ

ขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 48 ซึ่งว่าด้วยการจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัดและสาธารณชน และรับรองการประกันคุณภาพภายนอก โดยให้สถานศึกษาจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี โดยระบุความสำเร็จเป้าหมายที่กำหนดในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาพร้อมหลักฐาน ข้อมูล และผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ที่สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนทุกคนในทุกระดับช่วงชั้น ที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดได้รับการประเมินในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญและคุณลักษณะที่สำคัญด้วยเครื่องมือมาตรฐานเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสาธารณชน

รายงานคุณภาพประจำปีของสถานศึกษา จะแสดงผลการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาในแต่ละปีว่าบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ และสามารถเปรียบเทียบกับมาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้ในการประเมินคุณภาพภายนอกที่สำนักรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพ (องค์การมหาชน) กำหนดไว้ ทั้งนี้สถานศึกษาจะสามารถรายงานผลการพัฒนาคุณภาพในลักษณะการวินิจฉัยคุณภาพการศึกษาของตนเองได้ว่าบรรลุตามเกณฑ์มาตรฐานดังกล่าวหรือไม่อย่างไร เมื่อพัฒนาตนเองเต็มศักยภาพตามบริบทปัจจัย และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาแล้ว เพื่อการขอรับการสนับสนุนช่วยเหลือจากต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเสนอแนะการพัฒนาต่อไป

7.1 วัตถุประสงค์ของการจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำของสถานศึกษา

7.1.1 เพื่อแสดงภาระความรับผิดชอบในผลการจัดการศึกษาตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต่อหน่วยงานต้นสังกัด สาธารณชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อสิ้นปีการศึกษา

7.1.2 เพื่อให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาในปีต่อไป

7.1.3 เพื่อให้สถานศึกษามีข้อมูลการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

7.1.4 เพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับการประเมินและรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)

7.2 ขั้นตอนการดำเนินการจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี มีดังนี้

7.2.1 กำหนดเป้าหมายผู้รับรายงาน วางแผนการจัดทำรายงานและกำหนดรูปแบบการรายงาน ซึ่งประเด็นการกำหนดจะเป็นไปตามนโยบายหรือแนวปฏิบัติของสถานศึกษาดังนี้

1) กลุ่มเป้าหมายผู้รับรายงานให้เป็นไปตามมาตรา 48 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งประกอบด้วย

1.1) ผู้บริหาร/กรรมการสถานศึกษา

1.2) นักเรียน

1.3) ผู้ปกครอง

1.4) ชุมชน

1.5) หน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสาธารณชน

2) วางแผนการจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปีในเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดช่วงเวลาจัดทำ รายละเอียดการรายงานตลอดจนการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ

3) กำหนดรูปแบบการรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปีให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

7.2.2 แต่งตั้งคณะทำงานจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี สถานศึกษาควรแต่งตั้งคณะทำงานจากบุคคลผู้รับผิดชอบในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาประกอบด้วย

1) ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หัวหน้าแผนงาน/งานวิชาการของสถานศึกษา

2) บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

7.2.3 รวบรวม วิเคราะห์ แปลผลและนำเสนอข้อมูลผลการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาในรอบปี ดังนี้

1) รวบรวมนำข้อมูลสารสนเทศการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (SIP) และแผนปฏิบัติงานประจำปี รวมทั้งนโยบายเร่งด่วน/พิเศษของหน่วยงานต้นสังกัด และกระทรวงศึกษาธิการ ที่ครอบคลุมผลการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในสถานศึกษา ผลการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาโดยเขตพื้นที่ รวมทั้งผลการประเมินมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน โดยแบบวัดมาตรฐาน ซึ่งสถานศึกษาเก็บไว้ในระบบสารสนเทศ

2) ออกแบบการนำเสนอรายงานฯ ตามสาระสำคัญ ให้ครอบคลุมการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาในรอบปี

3) เขียนรายงานคุณภาพสถานศึกษาประจำปี โดยนำเสนอสภาพดำเนินงานและสรุปผลการดำเนินงานพร้อมแนวทางการพัฒนาประจำปี

7.2.4 เขียนรายงานและจัดทำเอกสารรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี

7.2.5 นำเสนอคณะผู้บริหารสถานศึกษาพิจารณาให้ความเห็นชอบ

7.2.6 เผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมายผู้รับรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปีของสถานศึกษา

7.2.7 ติดตามผลและรับข้อมูลย้อนกลับจากกลุ่มเป้าหมายผู้รับรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี ซึ่งได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชนเพื่อรับทราบความคิดเห็น ความพึงพอใจและข้อเสนอแนะที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนและนำไปเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต่อไป

7.3 แนวการเขียนรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี

การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี จะต้องสะท้อนคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา อันเป็นผลจากการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาและแผนปฏิบัติงานในรอบปีการศึกษา โดยมีผลลัพธ์ที่สร้างความมั่นใจให้ผู้เกี่ยวข้อง 2 ประการคือ

7.3.1 คุณภาพผู้เรียนคือ ผู้เรียนทุกคนมีความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะตามที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด

7.3.2 ศักยภาพของสถานศึกษาในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การเขียนรายงาน ต้องชัดเจนครอบคลุมเนื้อหาสาระสำคัญ โดยแสดงหลักฐานข้อมูล และผลสัมฤทธิ์ของสถานศึกษาในรอบปีการศึกษาที่เที่ยงตรง เชื่อถือได้ ซึ่งได้จากกระบวนการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตลอดปี ที่มุ่งสู่การพัฒนาผู้เรียนอย่างจริงจังต่อเนื่องตามเป้าหมายของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ข้อมูลดังกล่าวควรนำเสนอด้วยรูปแบบที่น่าสนใจ เข้าใจง่าย และจะต้องจัดเก็บไว้ในระบบสารสนเทศของสถานศึกษา

8. การผดุงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

แนวทางในการจัดทำรายงานประจำปีได้กล่าวไว้ในหนังสือการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เล่มที่ 1 สำนักงานทดสอบทางวิชาการ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2544 หน้า 46 ได้กล่าวถึงการกำกับติดตามประเมินและผดุงระบบประกันคุณภาพไว้ว่า

การกำกับ ติดตาม ประเมิน และผดุงระบบประกันคุณภาพ เป็นกลไกซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบ มีหน้าที่หลักในการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อการส่งเสริมพัฒนา และประเมินประสิทธิภาพในการดำเนินงานของระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยหน่วยงานที่สำคัญที่ทำหน้าที่กำกับ ติดตาม ประเมินและผดุงระบบประกันคุณภาพ ได้แก่ สำนักตรวจผู้ตรวจราชการ กรมวิชาการและหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้งานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาต่อเนื่อง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับควรได้มีการศึกษาค้นคว้าเทคนิคและการที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ระบบประกันคุณภาพการศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และสร้างความรู้สึกรักของบุคลากรทุกคนที่เกี่ยวข้องให้มุ่งมั่นพัฒนาสู่คุณภาพที่ดียิ่งขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

สุพัฒน์ พรมวัง (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า

1. ครู โดยส่วนรวมและจำแนกตามสถานภาพตำแหน่งและขนาด โรงเรียนมีสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา โดยส่วนรวมและรายด้านทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นผู้บริหาร โรงเรียนมีสภาพการดำเนินงานด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษาในการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน อยู่ในระดับมาก

2. ครู โดยส่วนรวมและจำแนกตามสถานภาพตำแหน่งและขนาด โรงเรียน มีปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา โดยส่วนรวมและรายได้ทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง

3. ครูที่มีสถานภาพตำแหน่งต่างกัน และครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกันมีสภาพการดำเนินงานไม่แตกต่างกัน และ ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพตำแหน่งกับขนาด โรงเรียนต่อสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา

4. ครูที่มีสถานภาพแตกต่างกันมีปัญหาการดำเนินงาน โดยส่วนรวมและรายด้าน 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ผู้บริหารโรงเรียนมีปัญหาการดำเนินงานด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษา ในการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานมากกว่าครูวิชาการโรงเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีปัญหาการดำเนินงานเป็นรายด้าน 3 ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดกลางมีปัญหาการดำเนินงาน โดยส่วนรวมและรายด้าน 2 ด้าน คือ ด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษาในการกำหนดมาตรฐานโรงเรียนและในการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานมากกว่าครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็ก และครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดใหญ่ มีปัญหาการดำเนินงานมากกว่าครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็กในด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษาในการกำหนดมาตรฐานโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพตำแหน่งกับขนาดโรงเรียนต่อปัญหาการดำเนินงาน ประกันคุณภาพการศึกษา

เกียรติศักดิ์ ทันจันทร์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ผลการศึกษา พบว่า การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนในสังกัดการประถมศึกษาจังหวัด กำแพงเพชร โดยรวมมีการดำเนินการตามมาตรฐานการบริหารมีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก การดำเนินการตามมาตรฐานการเรียนการสอนมีการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง และ การดำเนินการตามมาตรฐานด้านคุณภาพนักเรียน มีผลการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง

ปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร โดยรวมมีปัญหาการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย จำแนก ตามมาตรฐานโรงเรียนทั้ง 3 ด้าน พบว่า ปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตาม มาตรฐาน โรงเรียนทั้ง 3 ด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยทุกรายการ

การเปรียบเทียบการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร จำแนกตามขนาดโรงเรียน ตามวุฒิการศึกษาและ ประสบการณ์ของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐาน โรงเรียนทั้ง 3 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

การเปรียบเทียบการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร จำแนกตามขนาดโรงเรียน ตามวุฒิการศึกษาและ ประสบการณ์ของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตาม มาตรฐานโรงเรียนทั้ง 3 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

สุกัลญา ภูผิวโคก (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานด้านมาตรฐานการเรียนการสอน ตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดเลย ผลการศึกษาพบว่า

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ ด้านมาตรฐานการเรียนการสอน ตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา ของครูประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดเลย ทั้ง 10 มาตรฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบมาตรฐานที่เห็นว่ามี ความรู้ ความเข้าใจในระดับปานกลาง ได้แก่ มาตรฐานที่ 8 การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้ ความสามารถ และความถนัดได้ตามศักยภาพ โดยส่งเสริมจุดเด่นและแก้ไขจุดด้อย ของนักเรียนเป็นรายบุคคล มาตรฐานที่ 5 การจัดการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับสภาพชุมชน ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มาตรฐานที่ 3 การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนแสวงหาความรู้ ด้วยตนเอง มาตรฐานที่ 2 การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนฝึกคิด ปฏิบัติ ประเมิน และปรับปรุงตนเอง และมาตรฐานที่ 1 การวางแผนการเรียนที่สอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการ ของ นักเรียนและท้องถิ่น

2. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานด้านมาตรฐานการเรียนการสอนตาม นโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายมาตรฐาน แล้ว มาตรฐานที่พบว่ามีปัญหาน้อย คือมาตรฐานที่ 7 การจัดการเรียนการสอนและบรรยากาศที่ ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุขและประสบสำเร็จ และมาตรฐานที่ 6 การจัดการเรียน การสอน โดยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและลักษณะที่ดี

ธัญลักษณ์ น้อมนิล (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความพร้อมในการดำเนินการ ประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียนเอกชนประเภท สามัญศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร ตามทัศนะของผู้บริหาร และครูผู้สอน ผลการศึกษาพบว่า

1. ผู้บริหารมีความคิดเห็นว่าโรงเรียนมีความพร้อมในการดำเนินการประกัน คุณภาพ การศึกษาเพื่อขอรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ตามแนวปฏิบัติ 8 ประการ โดย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าโรงเรียนมีความพร้อม โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง

2. ผู้บริหารมีความคิดเห็นว่าโรงเรียนมีความพร้อมในการดำเนินการประกัน คุณภาพ การศึกษาเพื่อขอรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ตามเกณฑ์และตัวชี้วัดคุณภาพ 7 ปัจจัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าโรงเรียนมีความพร้อมโดยภาพ รวมอยู่ในระดับปานกลาง

3. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อความพร้อมในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อขอรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ตามแนวปฏิบัติ 8 ประการ ของครูผู้สอนจากโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันพบว่า โดยภาพรวมมีความคิดเห็นต่อความพร้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อความพร้อมในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อขอรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ตามเกณฑ์และตัวชี้วัดคุณภาพ 7 ปัจจัยของครูผู้สอนจากโรงเรียนขนาดต่างกันพบว่า โดยภาพรวมมีความคิดเห็นต่อความพร้อมแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สวัสดิ์ แก้วศักดิ์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการติดตามผลการดำเนินงานตามเกณฑ์มาตรฐาน โรงเรียน พ.ศ. 2541 เพื่อเข้าสู่การประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอกระนวน ผลการศึกษาพบว่า

1. ด้านผลิต

1.1 ผลการดำเนินงานตามเกณฑ์มาตรฐาน โรงเรียนด้านคุณภาพนักเรียนชั้นอนุบาล 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง

1.2 ผลการดำเนินงานตามเกณฑ์มาตรฐาน โรงเรียนด้านคุณภาพนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง

2. ด้านกระบวนการ

2.1 ผลการดำเนินงานตามเกณฑ์มาตรฐาน โรงเรียนด้านการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2.2 ผลการดำเนินงานตามเกณฑ์มาตรฐาน โรงเรียนด้านการบริหาร โรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง

2.3 สภาพการดำเนินงานเพื่อเข้าสู่การประกันคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับสูง

2.4 ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานเพื่อเข้าสู่การประกันคุณภาพการศึกษา โดยรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

2.5 แนวทางปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานเพื่อเข้าสู่การประกันคุณภาพที่สำคัญได้แก่

2.5.1 การเตรียมบุคลากรให้มีความพร้อมในการดำเนินงานเพื่อเข้าสู่การประกันคุณภาพการศึกษา

2.5.2 มีการวิเคราะห์หน่วยงานตามสภาพความเป็นจริง

2.5.3 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกิดความตระหนักและมองเห็นความสำคัญของการประเมินภายในและการประเมินภายนอก

ชวลิต ศรีพวงผลาพันธ์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องระดับปัญหาการดำเนินงานตามนโยบายประกันคุณภาพทางการศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า

1. ข้าราชการครูโดยส่วนรวมและจำแนกตามสถานภาพและประสบการณ์ในการทำงานมีปัญหาการดำเนินงานตามนโยบายประกันคุณภาพทางการศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดนครพนม โดยรวมและเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีปัญหาด้านการประกันคุณภาพการศึกษาอยู่ในอันดับสูงสุดด้านการประกันความปลอดภัย อยู่ในระดับต่ำสุด

2. ข้าราชการครูที่มีสถานภาพต่างกันมีระดับปัญหาการดำเนินงานตามนโยบายประกันคุณภาพทางการศึกษาของโรงเรียนไม่แตกต่างกัน

3. ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีปัญหาการดำเนินงานตามนโยบายประกันคุณภาพทางการศึกษาของโรงเรียน เฉพาะด้านการประกันประสิทธิภาพการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยข้าราชการครูที่มีประสบการณ์ 5 ถึง 10 ปี มีปัญหามากกว่าข้าราชการครูที่มีประสบการณ์ต่ำกว่า 5 ปี

คำปุ่น ภูเงิน (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า

1. บุคลากรโดยรวมและจำแนกตามที่ตั้งของโรงเรียน เห็นว่า โรงเรียนมีการปฏิบัติตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. บุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนที่มีที่ตั้งต่างกัน เห็นว่า โรงเรียนมีการปฏิบัติตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษา โดยรวมและเป็นรายด้าน 2 ด้าน คือ ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัย ไม่แตกต่างกัน แต่บุคคลในโรงเรียนในเขตเทศบาล เห็นว่า โรงเรียนมีการปฏิบัติมากกว่าบุคลากรในโรงเรียนนอกเขตเทศบาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการปฏิบัติตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่พบมีดังนี้

3.1 ด้านผลผลิต ปัญหาพบมาก คือ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่อนข้างต่ำ มีแนวทางการแก้ปัญหา คือ ศึกษาเป็นรายกรณีแล้วจัดกิจกรรมให้เหมาะสม ใช้การวิจัยในชั้นเรียนเข้าทำการศึกษาหาข้อแก้ไข

3.2 ด้านกระบวนการ ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ การไม่นำผลการประเมินไปปรับปรุงการปฏิบัติงาน มีแนวทางการแก้ปัญหา คือ สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรให้เห็นความสำคัญของการนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการปฏิบัติงาน สร้างขวัญกำลังใจ ชื่นชมผลงาน

3.3 ด้านปัจจัย ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ การขาดงบประมาณ มีแนวทางการแก้ปัญหา คือ ขอบประมาณจากรัฐเพิ่มขึ้น ระดมทุนจากชุมชนและเอกชน

สาวาท สารกาญจน์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า

1. ข้าราชการครูโดยรวมและจำแนกตามขนาดโรงเรียน และกลุ่มโรงเรียนเห็นว่าการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมและ 5 ขั้นตอนอยู่ในระดับปานกลาง และมีการดำเนินงานในชั้นการศึกษาและเตรียมการมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ยกเว้นข้าราชการในกลุ่มโรงเรียนที่ 1 กลุ่มโรงเรียนที่ 4 และกลุ่มโรงเรียนที่ 5 เห็นว่ามีการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในชั้นการวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับมาก

2. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างขนาดโรงเรียนกับกลุ่มโรงเรียน ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวมและ 5 ขั้นตอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ไม่ปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวในชั้นการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา ข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดต่างกันเห็นว่าการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวมและรายขั้นตอนไม่แตกต่างกัน ส่วนข้าราชการครูในกลุ่มโรงเรียนต่างกันเห็นว่าการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวมและ 5 ขั้นตอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ในขั้นตอนการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา มีการดำเนินงานไม่แตกต่างกัน

3. ปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหาคำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา 3 อันดับแรกของแต่ละขั้นตอนมีดังนี้ ชั้นการศึกษาและการเตรียมการคือบุคลากรไม่มีความรู้ความเข้าใจในการประกันคุณภาพการศึกษา บุคลากรไม่เพียงพอ และเวลาในการปฏิบัติงานไม่เหมาะสม แนวทางการแก้ปัญหา คือ การจัดอบรมและให้ความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ การนิเทศอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และการอุทิศเวลาให้มากขึ้น ชั้นการวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษา คือ บุคลากรมีคาบสอนมาก บุคลากรไม่เพียงพอ และการวางแผนงานไม่เหมาะสม แนวทางการแก้ปัญหา คือ การจัดอบรม ทำความเข้าใจ การจัดงบประมาณ สนับสนุนในการวางแผน และแต่งตั้งบุคลากรผู้รับผิดชอบโดยตรง ชั้นการนำแผนการประกัน

คุณภาพการศึกษาไปใช้ คือ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดวัสดุอุปกรณ์ ขาดงบประมาณ และเวลาไม่เหมาะสม แนวทางในการแก้ปัญหา คือ จัดการอบรม ประชุมชี้แจง จัดระบบงานให้มีคุณภาพและอุทิศเวลาให้กับทางราชการ ขั้นการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา คือ ขาดการติดตามและตรวจสอบที่ดีขาดความต่อเนื่อง และบุคลากรไม่ให้ความสำคัญในการเรียนการสอนด้านคุณภาพ แนวทางในการแก้ปัญหา คือ มีการติดตามการทำงาน มีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และจัดอบรมประชุมชี้แจง ขั้นการพัฒนาและปรับปรุงมาตรฐาน คือ กรรมการขาดความรู้ความเข้าใจ เวลาไม่เหมาะสม และขาดบุคลากร แนวทางในการแก้ปัญหา คือ การจัดอบรมให้ความรู้ สร้างความตระหนักให้กับบุคลากรและเพิ่มจำนวนบุคลากร ขั้นการเตรียมรับการประเมินจากองค์กรภายนอก คือ บุคลากร ขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน ครูและบุคลากรไม่ให้ความสำคัญกับการประเมิน และ ขาดงบประมาณ แนวทางในการแก้ปัญหา คือ สร้างความเข้าใจ อบรมชี้แจงให้ความรู้ และเพิ่มบุคลากร

สุริยา มะโยธี (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา และศึกษาปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย จากองค์ประกอบหลักการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา 3 ส่วน คือ ส่วนการควบคุมคุณภาพการศึกษา ส่วนการตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงคุณภาพ และส่วนการประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า

1. บุคลากรโดยรวมและจำแนกตามสถานภาพ คือ ผู้บริหาร ครู อาจารย์ และสหวิทยาเขต เห็นว่า โรงเรียนมีการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาโดยรวมและในแต่ละส่วนอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นสหวิทยาเขตเทศรังสีมีการดำเนินส่วนการประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับมาก และสหวิทยาเขตศรีพนนกรพิทยและสหวิทยาเขตศรีพรเจริญมีการดำเนินงานส่วนการควบคุมคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับมาก

2. บุคลากรที่ปฏิบัติงานในสหวิทยาเขตต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา โดยรวมและส่วนการตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษาไม่ต่างกัน แต่บุคลากรในสหวิทยาเขตศรีพรเจริญเห็นว่า สหวิทยาเขตมีการดำเนินงานส่วนการควบคุมคุณภาพการศึกษามากกว่าสหวิทยาเขตพิสัยสรเดช และบุคลากรในสหวิทยาเขตเทศรังสี เห็นว่า มีการดำเนินงานส่วนการประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษามากกว่าสหวิทยาเขตท่าบ่อ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. การดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย มีปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวก ขาดสื่อ

เทคโนโลยี บุคลากรไม่ได้ศึกษาดูงานการประกันคุณภาพการศึกษา ขาดการติดตามงานที่เป็นระบบและไม่ต่อเนื่อง ขาดการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองและชุมชน ขาดการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน ขาดการจัดนิทรรศการแสดงผลงาน และไม่มีการสรุปและจัดทำรายงานผลการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา

ณรงค์ ศรีมาธธรณ์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า

1. การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก จำแนกตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาแต่ละด้าน ดังนี้คือ มาตรฐานด้านผลผลิตมีการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง มาตรฐานด้านกระบวนการมีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก มาตรฐานด้านปัจจัยมีการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง

2. การเปรียบเทียบการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูสายบริหาร กับข้าราชการครูสายปฏิบัติการสอน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

4. การเปรียบเทียบการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีขนาดต่างกัน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

บุญก่าย นิมกุล (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษาพบว่า

1. ข้าราชการครูโดยรวม และจำแนกตามสภาพและขนาดของโรงเรียน เห็นว่าโรงเรียนมีการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวมและเป็นรายด้านทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ยกเว้น ครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพการศึกษา เห็นว่า มีการดำเนินงานด้านการตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ครูผู้สอนเห็นว่ามี การดำเนินงานด้านการรายงานคุณภาพการศึกษาที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับระดับปานกลาง และครูในโรงเรียนขนาดกลาง เห็นว่า มีการดำเนินงานด้านการตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษา และด้านการรายงานคุณภาพการศึกษาที่เหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

2. ข้าราชการครูที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาทั้งโดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

3. ข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวมและเป็นรายด้าน 3 ด้านไม่แตกต่างกัน แต่ข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดใหญ่เห็นว่ามี การปฏิบัติงาน ด้านการบริหารจัดการคุณภาพมีความเหมาะสมมากกว่าข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพกับขนาดโรงเรียน ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน

ปาริชาติ วรจิตติ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษากระบวนการดำเนินงานเพื่อเข้าสู่คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาในระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดนครพนม ผลการศึกษาปรากฏว่า

1. ด้านกระบวนการดำเนินงานเพื่อเข้าสู่คุณภาพมาตรฐานการศึกษาในระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ในขั้นตอนที่หนึ่ง คือ การศึกษาและการเตรียมการ พบว่า โรงเรียนทุกโรงได้ดำเนินการตามขั้นตอนที่กรมสามัญศึกษากำหนด มีการตั้งคณะทำงานศึกษาและพัฒนา ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ตามที่กรมสามัญศึกษาแนะนำ มีการสร้างการรับรู้ การยอมรับในความจำเป็นและความพร้อมในด้านต่าง ๆ โดยให้บุคลากรทุกฝ่ายร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาคุณภาพ ขั้นตอนที่สอง คือ การวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษา พบว่า โรงเรียนทุกโรงเรียนมีการดำเนินการจัดทำมาตรฐานการศึกษา โดยยึดมาตรฐานการศึกษาของกรมสามัญศึกษา 26 มาตรฐาน 130 ตัวชี้วัด มีการจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาโดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ส่วนการจัดทำธรรมนูญ โรงเรียนมีความสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการประจำปีโรงเรียนได้ดำเนินการจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา แต่ไม่ได้ดำเนินการทุกโรง เนื่องจากยังขาดความชัดเจนในการดำเนินการ ขั้นตอนที่สาม คือ การนำแผนการประเมินคุณภาพการศึกษาไปใช้ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนแต่ละแห่งได้พยายามสร้างความเข้าใจกับบุคลากร มีการพัฒนาบุคลากรอย่างหลากหลาย มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา แต่ยังคงขาดการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

2. ด้านปัญหาในกระบวนการดำเนินงานเพื่อเข้าสู่คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาในระบบการประกันคุณภาพการศึกษา พบว่า บุคลากรบางคนไม่ให้ความสำคัญในการดำเนินงานไม่ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเอง แต่โรงเรียนส่วนใหญ่มีทีมงานที่ทำงานอย่างจริงจัง

ผู้บริหารให้การสนับสนุนในการทำงาน ในการจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของฝ่าย หน่วยงาน และมาตรฐานการปฏิบัติงานของบุคคล โรงเรียนส่วนใหญ่ยังขาดความชัดเจนในรูปแบบและวิธีการ ในส่วนของคณะกรรมการสถานศึกษาไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ฝ่ายบริหาร ขาดการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนดำเนินการแก้ไขโดยให้ บุคลากรลงมือปฏิบัติจริง เน้นการทำงานเป็นทีม ให้ตัวแทนชุมชนมีความรู้เรื่องการประกันคุณภาพ การศึกษาและเข้าร่วมการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งฝ่ายบริหารทำการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลอย่างใกล้ชิด เพื่อให้ได้ตามที่มาตรฐานกำหนด

ผลที่ได้จากการศึกษาพบว่า โรงเรียนมีกระบวนการดำเนินงานตามขั้นตอนที่ กรมสามัญศึกษากำหนดให้ แต่ยังไม่ครบทุกองค์ประกอบเนื่องจากส่วนใหญ่ยังขาดความชัดเจน ในรูปแบบและวิธีการ สำหรับปัญหาในกระบวนการดำเนินงานเกิดจากบุคลากรบางส่วนยังไม่ให้ ความสำคัญในเรื่องการประกันคุณภาพ ผู้บริหาร โรงเรียนแต่ละแห่งได้ดำเนินการแก้ไขโดยให้ บุคลากรมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและลงมือปฏิบัติจริงเพื่อให้เป็นไปตามที่มาตรฐานกำหนด

เทพรังสรรค์ สุวรรณโท (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเตรียมความพร้อมเพื่อ รับรองการประเมินภายนอกรอบแรกของโรงเรียนที่เปิดทำการสอนช่วงชั้นที่ 4 สังกัดสำนักงาน พื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด พบว่า ระดับการเตรียมความพร้อมเพื่อรับรองการประเมินภายนอก รอบแรกของโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ผลการเปรียบเทียบการเตรียมความพร้อมเพื่อรับรองการประเมินภายนอกแรก ของโรงเรียน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

วิชัย ปุริน (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1 พบว่า การดำเนินงานประกัน คุณภาพการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก

ข้าราชการครูที่อยู่ในขนาดโรงเรียนต่างกันสภาพดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

2. งานวิจัยต่างประเทศ

บั๊กก์ (Bugg. 1991 : 4330 – A) ได้ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการประกัน คุณภาพการศึกษาและวางแผนปรับปรุงโรงเรียนของคณะกรรมการการศึกษาแห่งรัฐอิลลินอยส์ อันเป็นตัวช่วยในการพัฒนากระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เป็นระบบในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอน ปลายของรัฐ ผลการศึกษาปรากฏว่า

1. ก่อนนำโปรแกรมการประกันคุณภาพการศึกษาและการวางแผนการปรับปรุงโรงเรียน ไม่มีโครงสร้างที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นทางการเพื่อปรับปรุงโรงเรียนมาก่อน
2. โปรแกรมการประกันคุณภาพการศึกษาและการวางแผนการปรับปรุงโรงเรียนส่งผลกระทบต่อกลยุทธ์การสอนที่ใช้ในโรงเรียน
3. โปรแกรมการประกันคุณภาพการศึกษาและการวางแผนการปรับปรุงโรงเรียนส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนแต่อาจถูกโต้แย้งได้ว่าในสภาพแวดล้อมบางสภาพอาจจะไม่มีการจัดทำโครงสร้างเพื่อให้โรงเรียนได้

สมิธ (Smith. 1991 : 2228-A) ได้ทำการวิจัยคุณลักษณะของโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ โดยทำการวิจัย ณ มลรัฐจอร์เจีย ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบที่มีส่วนสำคัญต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน คือ โรงเรียนมีการประเมินงานอยู่เสมอ มีระบบการดำเนินงานด้านวิชาการเข้มแข็ง มีบรรยากาศทางวิชาการ มีผู้นำองค์กรที่เข้มแข็ง

คีเมน (สมเกียรติ สุทธิรัตน์. 2543 ; อ้างอิงมาจาก Kemen. 1993 : 156) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาผลกระทบของกระบวนการตรวจสอบหลักสูตรในระบบ 3 โรงเรียน (การบริหารเชิงกลยุทธ์ การประกันคุณภาพการศึกษา) ผลการวิจัยพบว่า การตรวจสอบถูกออกแบบเป็นเครื่องมือการประกันคุณภาพและชี้แนะการพัฒนาหรือกระบวนการบริหารและกลยุทธ์การตรวจสอบหลักสูตรเป็นตัวอย่างของเครื่องมือที่มีความตระหนักในผลลัพธ์ของนักศึกษาในช่วง 1980 – 1979 การก่อกำเนิดผลผลิตหรือผลลัพธ์ของระบบตรวจสอบ

ฮันนี่ (Honeg. 1995 : 201) ได้ทำการศึกษาเพื่อค้นหาการรับรอง ISO 9000 โปรแกรม TQM พบว่า ธุรกิจใหญ่ ๆ พึงพอใจที่ต้องการได้รับการรับรอง ISO 9000 เพราะมีผลต่อการดำเนินการผลิต

เชียฮาน (Sheahan. 1997 : 5811 – A) ได้ศึกษากระบวนการรับรองวิทยฐานะและค่านิยมของคุณภาพการจัดการศึกษา ซึ่งในปัจจุบันนักกฎหมาย นักการศึกษา ประชาชนทั่วไปให้ความสนใจเกี่ยวกับการตรวจสอบคุณภาพการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษามากยิ่งขึ้น การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสัมภาษณ์ถึงมีโครงสร้างเกี่ยวกับ ความคิดเห็น และเจตคติของผู้บริหารชั้นนำในสถาบันรับรองวิทยฐานะการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา จำนวน 20 คน โดยได้กำหนดประเด็นปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพของสถาบัน และกระบวนการรับรองวิทยฐานะสำหรับผู้บริหารชั้นนำแสดงความคิดเห็นดังนี้ (1) ผู้บริหารชั้นนำในสถาบันอุดมศึกษามีกระบวนการกำหนดค่านิยมคุณภาพในการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษาอย่างไร (2) องค์ประกอบของคุณภาพในการจัดการศึกษาของสถาบันมีอะไรบ้าง และกระบวนการรับรองวิทยฐานะระดับ

สถาบันมีบทบาทต่อการสร้างประกันคุณภาพการศึกษาอย่างไร และ (3) คำนิยามคุณภาพการจัดการศึกษาของแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร เมื่อพิจารณาตามหน่วยงานระดับเขต กับ องค์การรับรองวิทยฐานะ ผลการศึกษาได้สรุปเป็นประเด็นเพื่อนำไปสู่การอภิปราย 5 ประเด็น คือ (1) บทบาทของสาธารณชนในการกำหนดวิสัยทัศน์และตรวจสอบกระบวนการรับรองวิทยฐานะ คุณภาพการจัดการศึกษาในสถาบันระดับอุดมศึกษา (2) การรับรองวิทยฐานะเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดในการประกันคุณภาพการศึกษาในอเมริกา เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ดำเนินงานโดยกลุ่มสถาบันด้วยกันและทำให้เกิดการผลักดันในสถาบันต่าง ๆ ที่ดำเนินการประกันคุณภาพ ได้ด้วยความสมัครใจ (3) การประกัน คุณภาพการศึกษา ต้องกำหนดผลการเรียนของผู้เรียนเป็นเกณฑ์ ครรชนี้มากกว่าเกณฑ์อื่น ๆ (4) ประชาคมอุดมศึกษาต้องให้รัฐบาลกลางแห่งรัฐ เข้ามามีบทบาท ในการกำหนดคำนิยามคุณภาพการจัดการศึกษามากขึ้น และ (5) คุณภาพการจัดการศึกษาใน ระดับอุดมศึกษาเป็นแนวความคิดที่ละเอียดอ่อนและเข้าใจยาก

บอยล์และบาวเดิน (Boyle and Bowden. 1997 : 111) ได้ศึกษา การประกันคุณภาพ การศึกษาในมหาวิทยาลัย โดยการนำเสนอรูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษารูปแบบหนึ่ง สำหรับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย ซึ่งรูปแบบดังกล่าว ได้กลั่นกรองมาจากแนวคิดสำคัญในวรรณกรรม ที่เกี่ยวข้องกับประกันคุณภาพการศึกษา ปรากฏว่า มีการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องในการเรียนรู้ของนักศึกษา มีการปรับปรุงในด้านองค์ประกอบของค่านิยม ในสถานบัน การประเมินและพัฒนาคณาจารย์ การประเมินหลักสูตร ความรับผิดชอบนโยบาย และ โครงสร้าง ที่สามารถทำให้เปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นได้

นิวบี (Newby. 1998 : 88) ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรใน โรงเรียนประถมศึกษาโดยเปรียบเทียบระหว่าง 4 โรงเรียนที่ใช้หลัก TQM และ 4 โรงเรียนที่ไม่ใช้หลัก TQM ในการบริหารงาน ผู้วิจัยใช้ทั้งข้อมูลด้านคุณภาพและด้านปริมาณปรากฏว่า ด้านปริมาณทำให้ทราบว่ามีความแตกต่างกัน 3 แห่ง แห่งแรกแตกต่างกันในเรื่องการฝึกการ ตอบสนอง แห่งที่ 2 แตกต่างกันในเรื่องความต้องการของผู้ปกครองและนักเรียนและสิ่งที่เขา พยายามกลายเป็นมาตรการวัดคุณภาพ แห่งที่ 3 แตกต่างกันในเรื่องคุณภาพ ส่วนอีกแห่งที่ไม่ แตกต่างกัน พบว่า 29 % ของ โรงเรียนที่ใช้ TQM และ 31 % ไม่ใช้ TQM กำลังประสบ ความตกต่ำ ข้อมูลเชิงคุณภาพสะท้อนให้เห็นว่าผู้ถูกวิจัยมีความพึงพอใจกับงานที่ทำอยู่ในระดับ ต่ำทั้ง 2 กลุ่ม มีความต้องการที่จะเป็นอยู่มากและข้อมูลเชิงคุณภาพยังสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ ที่เกี่ยวกับความต้องการ และความพึงพอใจของผู้ปกครองและนักเรียน โรงเรียนที่ใช้หลัก TQM ในการบริหารงานจะให้ความสนใจกับความพึงพอใจของผู้ปกครองและนักเรียน แต่กลับสนใจ ในเรื่องผลการสอบ ระเบียบวินัย และหลักการสอนเบื้องต้นเกี่ยวกับธรรมชาติพื้นฐาน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย สรุปได้ว่า มาตรฐานคุณภาพของโรงเรียนเกิดขึ้นจากการที่โรงเรียนมีการทำงานอย่างมีเป้าหมายโดยมีนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษาร่วมกัน มีการกำหนดเป้าหมายในการตรวจสอบที่ครอบคลุมในทุกด้านและต้องแต่งตั้งกรรมการตรวจสอบภายใน เพื่อให้การจัดการศึกษานั้นบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยสร้างเครื่องมือตรวจสอบอย่างมีคุณภาพ ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงไม่ได้อยู่เฉพาะบุคลากรทางการศึกษาเท่านั้นทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการศึกษา จากงานวิจัยต่างประเทศจึงทำให้เห็นว่าบุคลากรที่ทำหน้าที่ด้านการศึกษาต้องเป็นผู้มีความรู้ ความชำนาญมีประสบการณ์ และต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอ โดยมีเป้าหมายในการพัฒนา รวมไปถึงการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลในองค์กร จะทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น การประกันคุณภาพการศึกษาถือว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญที่สะท้อนให้เห็นผลการจัดการศึกษา จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นทำให้เป็นมูลเหตุที่ต้องการศึกษา ผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาครั้งต่อไป